

TÜRKİYE'NİN EKONOMİ POLİTİKALARI

- > Dünya üzerindeki her ülkenin; istihdamı ve üretimi artırma, fiyat istikrarı sağlama, ödeme dengesini iyileştirme ve dengeli bir gelir dağılımı sağlama gibi ekonomik hedefleri bulunur. Bu hedeflere ulaşabilmek için de belirli bir program dahilinde bazı kararlar alması ve bu doğrultuda uygulamalar yapması gerekir. Ülkelerin ekonomik anlamda gelişmelerini sağlayan bu plan ve programlara ekonomi politikaları adı verilir.
- > Her ülke gibi Türkiye de Cumhuriyet'in ilanından günümüze kadar geçen süreçte toplumsal, siyasi ve iktisadi değişimlere bağlı olarak farklı ekonomi politikalar uygulamıştır.

I. 1923 – 1929 Dönemi

- > Temel amaç siyasi bağımsızlığı ekonomi bağımsızlık ile tamamlamaktır.
- > Diğer önemli amaç, milliyetçi ve dışa açık ekonomi ve özel sektör ağırlıklı bir ekonomidir.
- > 17 Şubat 1923'te İzmir İktisat Kongresi toplanmıştır. Kongre Türkiye'deki ekonomi politikalarının başlangıcıdır.
- > 1925 yılında çiftçinin üzerinde ağır yük oluşturan Aşar Vergisi kaldırılmıştır.
- > 1926 yılında çiftçiye tarımda makine kullanımı için tarımsal krediler verilmiştir.
- > 1927 yılında Teşvik –i Sanayi Kanunu çıkartılmış, özel kesimde sanayi yatırımları teşvik edilmiştir.
- > Devlet bu dönemde altyapı tesisleri kurulmasında, yabancıların elindeki kuruluşların millileştirilmesinde etkili olmuştur. Gümrük tedbirleri alınarak yabancı malların ülkeye girişi kısıtlanmıştır.
- > Ticari düzenleme, İş Bankası ve Sanayi – Maadin Bankası gibi kuruluşlar oluşturulmuştur.

- > 1929 – ekonomik bunalım devletçi politikalara dönüşmesine sebep olmuştur.

II. 1930 – 1950 Dönemi

- > 1931 yılında Merkez Bankası kurulmuş ve Türk parasını koruma kanunu çıkartılmıştır.
- > Sanayileşme bu dönemde planlı bir şekilde devlet eliyle gerçekleştirilmeye çalışılmış, Ham maddesi yurt içinde bulunan sanayi dallarının desteklenmesi sağlanmıştır.
- > 1933 yılında Sümerbank kurularak devletin ekonomideki etkinliği artırılmıştır.
- > 1935 MTA ve Etibank kurulmuştur.
- > 1934 – 1938 yılında Birinci Beş Yıllık Sanayi planı hazırlanmıştır. Demir yolu, kömür işletmeleri, telefon şirketleri millileştirilmiştir.
- > 1938 – 1942 İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı hazırlanmış ama savaştan dolayı uygulanamamıştır. Bu dönemde savaş ekonomisi uygulanmış Milli Ekonomiye Koruma Kanunu çıkartılmıştır.
- > Milli Ekonomi Koruma Kanunu ile devletin ekonomiye müdahalesi için yetkiler verilmiştir. Bu dönemde çok partili hayata geçiş ve Batı ile bütünleşme çalışmaları ekonomiyi ikinci plana itmiştir.
- > Savaş sonrasında devletçilik politikasında gevşeme yaşanmıştır.

III. 1950 – 1960 Dönemi

- > Bu dönemde özel kesime büyük önem verilmiş, devletçiliği önemsemeyen liberal politikalar uygulanmıştır.
- > Başta ulaşım olmak üzere sanayi ve tarıma büyük önem verilmiştir. Tarımda makineleşme hız kazanmıştır.
- > Dış yardımlar ile yatırımlar yapılmıştır.

- > Bu dönemde ithalat serbest bırakılmıştır. Dış borç açığı giderek artmış, 1956 yılından sonra tekrar korumacı ekonomik politikalar uygulanmıştır. 1959 yılı ekonomik durgunluk yılı olmuştur.
- > 1958 yılında ihracatı destekleyen teşvikler uygulanmaya başlanmıştır.

Çıkış Soru 1

Türkiye'de 1950-1960 döneminde uygulanan ekonomi politikaları sonucunda, tarımsal krediler yaygınlaştırılmış ve tarım ürünleri için yüksek fiyat politikası izlenmiştir. Bu sayede tarımsal üretimde önemli artışlar olmuştur. Endüstrideki sermaye yetersizliği; yabancı yatırımlar, özel sektörün teşvik edilmesi ve dış yardımlarla büyük ölçüde giderilmiştir. Bunlara karşın döviz rezervinin yatırımlarda önemli derecede kullanılması, ancak yapılan yatırımlardaki plansızlık kalkınma hızının istenilen düzeye çıkmasını engellemiştir. 1958 yılında ekonomik istikrarı sağlamak için sıkı maliye politikaları ile dış satımı teşvik edici önlemler alınmıştır. İç ticaretin canlandırılması için de kara yolu yapımına ağırlık verilmiştir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi 1950-1960 döneminde uygulanan ekonomi politikalarının sonuçlarından biri değildir?

- A) Dış borçlar artmıştır.
- B) Devletin ekonomideki etkisi azalmaya başlamıştır.
- C) Alt yapı çalışmalarına önem verilmiştir.
- D) Tarımda makineleşme yaygınlaşmaya başlamıştır.
- E) Tarımsal vergiler artırılmıştır.

2015 LYS

IV. 1960 - 1980 Dönemi

- > 30 Eylül 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur. 1963 – 1967 ilk kalkınma planı dönemidir.
- > 1963 yılından günümüze kadar 11 Kalkınma planı hazırlanmıştır.
- > 15 Temmuz Şehitler Köprüsü bu dönemde hizmete açılmıştır.

V. 1980'den Sonraki Dönem

- > 24 Ocak 1980 ekonomik istikrar kararları alınmış, serbest ekonomi politikası uygulanmıştır.
 - > 1983 yılından sonra dışa açılım süreci başlamıştır.
 - > Döviz girişinin serbest bırakılmasıyla ihracata dayalı ekonomik büyüme planlanmıştır.
 - > Özel kesim ekonomiyi daha fazla dâhil edilmiştir.
 - > Sanayi, ticaret gelişmiş ancak bütçe açığı artmıştır.
 - > Ekonomide devletçilik politikası azaltılmış, yapılan özelleştirmelerle millî gelir artırılmış, enflasyon düşürülmeye çalışılmıştır.
 - > Ulaşım ve altyapı çalışmalarına ağırlık verilmiştir.
- Günümüzde Türkiye'deki mekânsal gelişmişlik dengesizliğini gidermek amacıyla girişimcilere;
- > Vergi indirimi ve erteleme,
 - > Arsa temini,
 - > KDV indirimi,
 - > Ucuz enerji,
 - > Araç-gereç alımında gümrük kolaylığı gibi teşvikler verilmektedir.
 - > Bu amaçla ülkemizde bazı bölgesel kalkınma projeleri de uygulanmaktadır.
 - > Bunlardan en önemlisi Güneydoğu Anadolu Projesi'dir (GAP). GAP; önceleri yalnızca bir sulama projesi iken 1989 yılında hazırlanan Master Plan ile tarım, sanayi, ulaştırma, eğitim, sağlık, kırsal ve kentsel altyapı yatırımlarını da içine alan bir bölgesel kalkınma projesine dönüştürülmüştür.
 - > 10. Kalkınma Planı'nın uygulandığı 2014-2018 yılları arasında ise ekonomide devletçilik politikasının azaltıldığı, yapılan özelleştirmeler ile millî gelirin artırılmaya ve enflasyonun düşürülmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu dönemde özellikle ulaşım ve altyapı çalışmalarına ağırlık verilmiştir.

Cıkış Soru 2

Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar geçen süreçte sanayinin ekonomideki payını artırmak için Türkiye'de birçok çalışma yapılmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi bu çalışmalardan biri değildir?

- A) Sanayinin teşvik edilmesinin devlet politikası hâline getirilmesi
- B) Eğitim faaliyetleriyle nitelikli eleman ihtiyacının karşılanması
- C) Teknolojik gelişmelerin takibiyle sanayi kollarının çeşitlenmesi
- D) Hizmet ve tarım sektöründeki sınırlamalarla sanayinin teşvik edilmesi
- E) Ulaşım başta olmak üzere sanayi alt yapısının iyileştirilmesi

2017 LYS 3

Türkiye'de uygulanan ekonomi politikaları içinde;

- kişi başına düşen geliri artırıp bölgeler arasındaki ekonomik gelişmişlik farklılıklarını azaltmak,
- ülke genelinde yatırımların ve nüfusun dengeli dağılımını sağlamak,
- Bölgedeki kır ve kent alanlarının altyapısını geliştirmek,
- Konut ihtiyacını karşılayıp mevcut konutları iyileştirmek,
- kurumlar arasındaki eş güdümü sağlamak ve bölgedeki eğitim, sağlık, ulaşım, iletişim vb. hizmetlerin seviyesini yükseltmek,
- sanayi, maden, tarım, ormancılık, sağlık, kültür, turizm ve enerji alanlarında özel sektör yatırımlarını artırmak,
- doğal kaynakların daha verimli ve sürdürülebilir kullanımını sağlamak,
- gıda, tarım ve hayvancılık sektöründe verimlilik ve katma değeri artırmak,
- yeni istihdam alanları oluşturmak; böylece bölge dışına göçü azaltmak ve göçlere bağlı olarak gelişen sorunları en aza indirmek,

- kırsal ve kentsel alanlarda bölge halkının refah seviyesini yükseltmek,
 - altyapı, kentleşme ve çevre koruma sorunlarını en aza indirmek,
 - bölge için orta ve uzun dönemli bölgesel gelişme planı hazırlamak,
 - gelecek dönemlerde bölgede yapılabilecek yatırım alanlarını tanımlamak
- gibi ortak hedeflerle birçok proje ve uygulama devreye konulmuştur.
- Türkiye'de teşvik uygulamalarına yönelik yapılan ilk çalışma 1927 yılında çıkarılan Teşviki Sanayi Kanunu'dur. Bu çerçevede ülke genelinde sanayinin geliştirilmesi hedeflenmiştir.
 - Türkiye, bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılması için nisan ayında (2012) çıkarılan teşvik paketiyle yatırım teşvik uygulamaları bakımından aşağıdaki haritada gösterilen 6 bölge olarak derecelendirilmiştir. Bu haritadaki 6. Bölge teşvik kapsamında yer alan illere yapılacak olan yatırımlara diğerlerinden daha fazla teşvik uygulaması yapılır.

- Türkiye'nin ekonomik yönden az gelişmiş bölgelerinde özel sektörün daha fazla yatırım yapması amacıyla gümrük vergisi muafiyeti, vergi indirimi, yatırım yeri tahsis ve KDV istisnası gibi özendirici uygulamalar yapılmaktadır.
- Türkiye'de bölgeler arası ekonomik ve sosyal farklılıkları gidermek için başta Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) olmak üzere birçok bölgesel kalkınma projeleri halen uygulanmaktadır. Bu projeler ile ekonomik ve sosyal kalkınma için gerekli her türlü kaynağın, nüfus ve ekonomik faaliyetlerin ülkenin her yerinde dengeli dağılımı hedeflenmiştir.

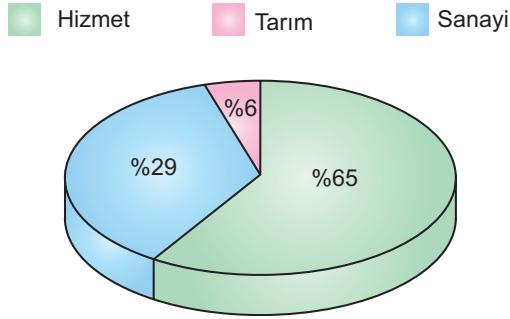

- Türkiye'nin ilk bölgesel kalkınma projesi olan GAP Türkiye Cumhuriyeti'nin en büyük yatırımlarından biridir. 1970'lerde sadece sulama ve hidroelektrik enerji üretimi amaçlı iken; 1989 yılında hazırlanan Master Plan ile tarım, sanayi, ulaştırma, eğitim, sağlık, kırsal ve kentsel altyapı yatırımlarını da içine alan bir bölgesel kalkınma projesine dönüşmüştür.
- Ülkemizde ayrıca uygulamaya başlanan Zonguldak-Bartın-Karabük Projesi (ZBK), Konya Ovası Projesi (KOP), Yeşilirmak Havzası Gelişim Projesi (YHGP), Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP) ve Doğu Anadolu Projesi (DAP) de bölgesel kalkınma projeleri içerisinde yer almaktadır.

TÜRKİYE EKONOMİSİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI

- Ekonomik faaliyetler, genel olarak 3 temel sektöre ayrılarak değerlendirilir. Bunlar; Tarım, sanayi ve hizmet sektörüdür.
- Ülkemizde 1927 yılında nüfusun % 89,6'sı tarım; % 5,6'sı sanayi; % 4,8'i hizmet sektöründe yoğunlaşmıştır.
- Ülkemizde 1950'den sonra gerçekleşen hızlı kentleşme sonucunda sanayi ve hizmet sektörlerinde çalışan nüfus artarken tarım sektöründe çalışan nüfus azalmıştır.

GSMH'nin Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı (2018)

GSMH'nin yıllar itibarıyla gelişimine bakıldığında;

- 1970'li yıllarda tarımın payı, % 36,7; sanayinin payı % 16,6; hizmet sektörünün payı % 46,7'dir.
- Günümüzde ise tarım sektörünün payı % 6'ya düşmüşken hizmet sektörünün payı % 65'e yükselmiştir.

Çıkış Soru 3

Türkiye'nin önemli kalkınma projelerinden biri de Doğu Karadeniz Projesi'dir. Bu projenin hayata geçmesiyle bölgede birçok değişimin olması beklenmektedir.

Aşağıdakilerden hangisi bu projeye bağlı olarak beklenen değişimlerden biri değildir?

- A) Başta yayla alanlarında olmak üzere turizm faaliyetlerinin gelişmesi
- B) Ulaşım hizmetlerinde daha az sorunun yaşanması
- C) Yer altı zenginliği rezervlerinin korunması
- D) Balıkçılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması
- E) Orman varlığının daha etkili ve verimli kullanımının sağlanması

2020 AYT

Çıkış Soru 4

Türkiye'de bölgesel gelişmişlik bakımından bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bu gelişmişlik farklılıklarını azaltmak ve kaynakları daha etkin kullanmak için bazı bölgesel kalkınma projeleri geliştirilmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi bu projelerden biri değildir?

- A) Doğu Karadeniz Projesi
- B) Yeşilirmak Havzası Gelişim Projesi
- C) Konya Ovası Projesi
- D) Doğu Anadolu Projesi
- E) Kalkınmada Öncelikli İller Projesi

2019 AYT

Çıkış Soru Cevapları

- 1. E 2. D 3. C 4. E

1. Türkiye'de ekonomi politikaları belirlenirken iller ve bölgeler arasındaki kalkınma farkını azaltmak amacıyla çeşitli önlemler alınmakta ve bazı uygulamalar yapılmaktadır.

Ülkemizin ekonomik anlamda daha az gelişmiş bölgelerinde, özel sektörün sanayi yatırımları yapmasını özendirici bu uygulamalar arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

- A) Vergi indirimi
- B) Ucuz enerji temini
- C) Yatırım yeri tahsis
- D) Vasıfsız iş gücü temini
- E) Gümrük vergisi muafiyeti

2. Bu dönemdeki ekonomiye damgasını vuran olay, bütün dünyayı etkileyen ekonomik bunalım olmuştur. Türk parasının değer kaybettiği ve tarım ürünlerinin dış pazarlardaki fiyatının düştüğü bu dönemde, devletin ekonomiye müdahalesi görüşü benimsenmiştir. Böylece yatırımların devlet eliyle yapıldığı devletçilik dönemi başlamıştır. Bu dönemde planlı kalkınmanın gerekli olduğu kabul edilmiş, Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur.

Yukarıda verilen açıklamada Türkiye'nin hangi dönem ekonomik politikalarından bahsedilmiştir?

- A) 1923-1929 Dönemi
- B) 1930-1950 Dönemi
- C) 1950-1960 Dönemi
- D) 1960-1980 Dönemi
- E) 1980'den Sonraki Dönem

3. Türkiye'de 1933-1937 arasında uygulanan Birinci Sanayi Planı'nın başarılı olmasıyla 1938 yılından itibaren uygulamaya konulmak üzere İkinci Sanayi Planı hazırlanmıştır.

Ancak aşağıda verilen gelişmelerden hangisinden dolayı bu plan uygulanamamıştır?

- A) İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması
- B) Körfez Savaşı'nın yaşanması
- C) Uluslararası Para Fonu (IMF) kurulması
- D) Uluslararası petrol krizinin yaşanması
- E) Gölcük ve Düzce depremlerinin yaşanması

4. "1929 Bunalımı (24 Ekim 1929), New York Borsası'nda yaklaşık 16 milyon hisse senedinin bir gün içinde yüzde 50 ile yüzde 90 arasında değişen oranlarda değer kaybetmesinden kaynaklanan bir mali kriz ile başlamıştır. Bankaların, muhtemel bir felaketi önlemek için önemli boyutlarda hisse senedi alımına girmesine rağmen bu kriz atlatılamamıştır. Aksine bu alımları bankaların iflas etmesine sebep olmuş ve krizi hızlandırıp derinleştirmiştir.

Öte yandan kriz, ABD ile sınırlı kalmamış Sovyetler Birliği hariç bütün dünyayı etkisi altına alan genel bir iktisadi bunalıma dönüşmüştür. Bu bunalım, dünya ekonomisine durgunluk biçiminde yansımış, sonuç olarak işletmeler kapanmaya, üretim hacmi daralmaya ve işsizlik tırmanmaya başlamıştır.

Kaynak: Gencay Şaylan, Değişim Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi

Yukarıdaki metinde açıklanan küresel ekonomik bunalımın Türkiye ekonomisine,

- I. Liberal ekonomi politikaları terk edilip devletçi ekonomi politikalarına geçilmiştir.
- II. Türk parasının değer kaybetmesiyle tarım ürünlerinin dış pazarlardaki fiyatı düşmüştür.
- III. İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı tam olarak uygulanamamış, savaş ekonomisi politikaları belirleyici olmuştur.

etkilerden hangisine neden olduğu söylenebilir?

- A) Yalnız II
- B) Yalnız III
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) II ve III

5. Ekonomi politikası, devletlerin belli ekonomik hedeflere ulaşabilmek için kararlar alması ve bu doğrultuda uygulamalar yapmasıdır. Türkiye; uyguladığı ekonomi politikaları sayesinde sağlamayı hedeflemektedir.

Yukarıdaki açıklamada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisinin getirilmesi uygun olmaz?

- A) İstihdamı ve üretimi artırma
- B) Üretimde katma değeri azaltma
- C) Fiyat istikrarı sağlama
- D) Ödeme dengesini iyileştirme
- E) Dengeli bir gelir dağılımı yapma

6. Türkiye'deki sektörlerin ekonomiye olan katkılarının son on yıla ait dağılımını gösteren bir tablo incelendiğinde tarım sektörünün ekonomideki payının azaldığı, sanayi ve özellikle de hizmet sektörlerinin paylarının arttığı görülmüştür.

Bu durum Türkiye'nin sosyal ve ekonomik yapısıyla ilgili olarak,

- I. Enerji tüketimi artmaktadır.
- II. Tarımsal üretim miktarı azalmaktadır.
- III. İhracat malları içerisinde ham maddenin payı artmaktadır.
- IV. Tarım ürünlerinin ihracatından elde edilen gelirler azalmaktadır.

yargılarından hangilerine kanıt oluşturur?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve II
- D) II ve IV
- E) III ve IV

7. 1990'lı yıllarda küresel ekonomide yaşanan durgunluk, Körfez Savaşı (1990-1991) ve Türkiye'deki yüksek enflasyon oranları ülkedeki ekonomik dengeleri olumsuz etkilemiştir. Türkiye, artan dış borçlar nedeniyle 1994 yılında Uluslararası Para Fonu (IMF)'nden borç almak zorunda kalmıştır. 1994 yılındaki kriz ve beş yıl sonrasında yaşanan depremler (17 Ağustos 1999 Gölcük ve 12 Kasım 1999 Düzce depremleri) Türkiye ekonomisini derinden sarsmıştır.

Bu dönemin Türkiye sosyoekonomik yapısı hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Ekonomi bütçe açığı vermiştir.
- B) Yüksek oranda enflasyon yaşanmıştır.
- C) İhracat gelirlerinin ithalat giderlerini karşılama oranı düşmüştür.
- D) Türk lirasının yabancı paralar karşısında satın alma gücü düşmüştür.
- E) Özel sektörün ekonomideki etkisi en aza indirilmeye çalışılmış, devletin belirleyici rol alması hedeflenmiştir.

8. Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar geçen süreçte sanayinin ekonomideki payını artırmak için Türkiye'de birçok çalışma yapılmıştır.

Bu konudaki çalışmalar arasında aşağıdakilerden hangisi yer alması beklenemez?

- A) Sanayinin teşvik edilmesinin ekonomi politikası hâline getirilmesi
- B) Eğitim faaliyetleriyle kalifiye eleman ihtiyacının karşılanması
- C) Teknolojik gelişmelerin takibiyle sanayi kollarının çeşitlenmesi
- D) Ulaşım faaliyetleri ile birlikte sanayi alt yapısının iyileştirilmesi
- E) Sanayi sektöründe çalışanların yaş ortalamasının düşürülmesi

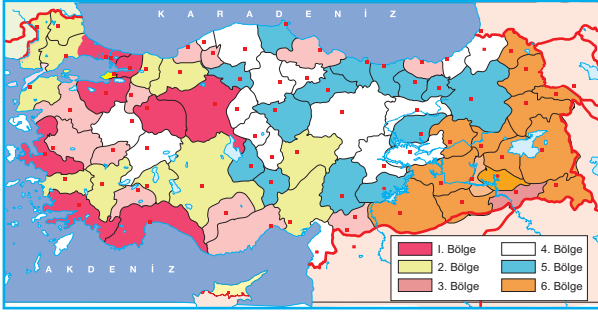
9. Türkiye'de 1950 - 1960 döneminde uygulanan ekonomi politikalarında tarımın geliştirilmesine önem verilmiş, bu amaçla 50 bin traktör ithal edilmiştir. Tarımsal üretimi teşvik etmek için çiftçinin ürünleri, devlet tarafından yüksek fiyatlarla alınmıştır. Bu destekleme alımları sonucunda tarım alanları genişlemiş, tarımsal üretim artmıştır.

Bu dönemdeki önemli gelişmelerden biri de 1954'te kabul edilen Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu'dur. Böylece özel sektör ve yabancı yatırımlar teşvik edilmiştir. İç ticaretin canlandırılması amacıyla kara yolu yapımına ağırlık verilmiştir. Ancak döviz rezervlerinin aşırı kullanılması ve yatırımlardaki plansızlık kalkınma hızının istenilen düzeye çıkmasını engellemiştir. Bunun üzerine 1958 yılında sıkı maliye politikaları ile dış satım teşvik edilmiştir.

Bu uygulamaların sonuçları arasında aşağıdakilerden hangisinin yer alması beklenemez?

- A) Bütçe açığı giderek artmıştır.
- B) Tarımsal ihracat gelirleri azalmıştır.
- C) Ulaşım ve altyapı çalışmaları önem kazanmıştır.
- D) Tarımsal faaliyetlerde makine kullanımı yaygınlaşmıştır.
- E) Ülke ekonomisi uluslar arası etkilere daha açık hâle getirilmiştir.

1.

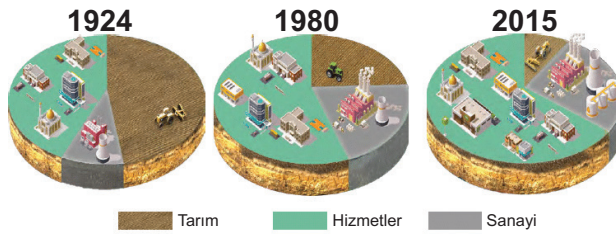

Günümüzde her il ekonomik anlamda I. bölgeden VI. bölgeye kadar yukarıdaki haritada gösterilen şekilde derecelendirilmektedir. Bunlardan VI. bölgede yer alan illere yapılacak yatırımlara devlet tarafından daha çok teşvik sağlanmaktadır.

Buna göre aşağıda verilen illerden hangisinde yatırım gerçekleştirecek olan bir iş insanı devletten daha az oranda teşvik alacaktır?

- A) Ağrı B) Ardahan C) Erzurum
D) Eskişehir E) Çorum

2. Aşağıdaki görsellerde Türkiye'nin yıllara göre gayrisafi millî hasılasının sektörel dağılımı verilmiştir (TÜİK).

Yalnızca bu grafiklerdeki verilere dayanarak,

- Cumhuriyet'in ilk yıllarında tarım sektöründen elde edilen gelirler diğer yıllardan daha fazladır.
- Günümüz Türkiye ekonomisindeki sektörlerin gayrisafi millî hasıla (GSMH) içindeki en yüksek pay hizmetlere aittir.
- Sanayinin gayrisafi millî hasıla içindeki payı sürekli artarken tarım sektörünün payı ise sürekli azalmaktadır.
- 1924 yılında tarım sektöründe çalışanların sayısı 1980 yılından fazladır.

yargılardan hangileri yanlış olur?

- A) Yalnız III B) I ve IV C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

3.

Görseldeki sanayici, tüccar, çiftçi ve işçi temsilcilerinin katıldığı 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nin en önemli kararlarını şöyle sıralamak mümkündür:

- Ham maddesi yurt içinde yetişen veya yetiştirilebilen sanayi dalları kurulması gerekmektedir.
- El işçiliğinden ve küçük imalattan süratle fabrikaya veya büyük işletmeye geçilmelidir.
- Devlet yavaş yavaş iktisadi görüşleri de olan bir organ hâline gelmeli ve özel sektörler tarafından kurulamayan teşebbüsler devletçe ele alınmalıdır.
- Özel teşebbüslere kredi sağlayacak bir devlet bankası kurulmalıdır.
- Dış rekabete dayanabilmek için sanayinin toplu ve bütün olarak kurulması gerekir.
- Yabancıların kurdukları tekellerden kaçınılmalıdır.
- Sanayinin teşviki ve millî bankaların kurulması sağlanmalıdır.
- Demir yolu, inşaat programına bağlanmalıdır.

(www.ipu.gov.tr)

Kongrede alınan bu kararlar doğrultusunda, dönemin Türkiye ekonomisi ve politikaları hakkında aşağıdaki-lerden hangisi söylenemez?

- Sanayileşme en önemli hedef olarak belirlenmiştir.
- Yeni kurulacak devletin ekonomik yapısının milliyetçi ve liberal özellikte olması fikri benimsenmiştir.
- Ekonomi politikası, devlet desteğiyle özel sektöre geçiş önemseyen ve dışa açık bir görüntü sergileyen yapıdadır.
- Yeterli sermayeye sahip olmayan yerli girişimcilerin uluslararası para fonlarıyla güçlendirilmesi hedeflenmiştir.
- Ekonomik kalkınmanın temeli tarıma dayandırılmıştır.

1. Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda sanayileşmeye önem verilmiş ve ekonominin kalkınması için önlemler alınması gerektiği önem kazanmıştır.

Bu amaçla 1923 - 1930 Dönemi Türkiye ekonomi politikalarında yapılan uygulamalar arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

- A) İzmir İktisat Kongresi'nin toplanması
- B) Aşar vergisinin kaldırılması
- C) Tarımda makineleşmenin teşvik edilmesi
- D) Teşviki Sanayi Kanunu'nun çıkarılması
- E) Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) kurulması

2. 15Temmuz Şehitler Köprüsü, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 50. yıl dönümünde devlet töreni ile hizmete açılmıştır.

Buna göre, 15Temmuz Şehitler Köprüsü hangi ekonomik dönemin yapılarından biridir?

- A) 1923-1929 Dönemi
- B) 1930-1950 Dönemi
- C) 1950-1960 Dönemi
- D) 1960-1980 Dönemi
- E) 1980- 2000Dönemi

3. Türkiye'de kalkınma düzeyi bakımından bölgeler arasında önemli farklılıklar vardır. Bu dengesizliği en aza indirmek için kalkınmada öncelikli bölgeler belirlenmiş, bu bölgelerde ön plana çıkarılması gereken özellikler ortaya konmuştur. Bu amaçla 2006'da bir kanun çıkarılmış, bu kanun çerçevesinde kalkınma bölgeleriyle ilgili çalışmalar belirlenmiştir.

Bu tür çalışmalarda;

- I. dış ticaret açığının artması,
- II. toplum refahının artırılması,
- III. sosyal adaletin sağlanması,
- IV. toplumdaki gelir seviyesi farkının azalması,

gelişmelerden hangilerinin hedeflendiği söylenemez?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve II
- D) II ve IV
- E) III ve V

4. 1960 yılından itibaren Türkiye ekonomi politikaları, beş yıllık kalkınma planlarıyla belirlenmekte, bu planlar Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edildikten sonra yürürlüğe konulmaktadır. Bunlardan günümüzde halen yürürlükte olan ise On Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'dır(2019-2023).

Aşağıda verilenlerden hangisinin bu kalkınma planının hedef ve amaçları arasında yer alması beklenemez?

- A) Enflasyonun düşürülmesi
- B) Bütçe açığının kapatılması
- C) Özelleştirmeler ile millî gelirin artırılması
- D) Ulaşım ve altyapı çalışmalarının yapılması
- E) Ekonomide devletçilik politikasının artırılması

5. 1929'da yaşanan ve bütün dünyayı etkileyen ekonomik bunalım sonrasında Türk parasının değer kaybetmesi üzerine devletin ekonomiye müdahalesi görüşü benimsenmiştir. Böylece yatırımların devlet eliyle yapıldığı devletçilik dönemi başlamıştır. Bu dönemde planlı kalkınmanın gerekli olduğu kabul edilmiş, 1933'te Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı hazırlanmış, bu plan 1934'te uygulamaya konulmuştur. Bu plana uygun olarak yatırımlar yapılmış, hızlı bir sanayileşme sürecine girilmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi yukarıda açıklanan döneme ait çalışma ve uygulamalar arasında yer almaz?

- A) Merkez Bankası'nın açılması
- B) İzmir İktisat Kongresi'nin toplanması
- C) Turhal Şeker Fabrikası'nın hizmete açılması
- D) Maden Tetkik Arama Enstitüsü'nün (MTA) kurulması
- E) Kayseri ve Ereğli'de dokuma fabrikalarının temellerinin atılması

6. Türkiye ekonomisinde, daha fazla dışa açılma ve küresel ekonomiye bütünleşebilme gibi amaçlarla çeşitli düzenlemelere gidildiği 1980 ve 2001 yılları arası için aşağıdakilerden hangisini söylemek yanlış olur?

- A) Döviz girişi serbest bırakılmıştır.
- B) Artan bütçe açığı ve dış borçlar nedeniyle IMF'den borç almak zorunda kalınmıştır.
- C) İhracata dayalı büyüme yerine ithalata dayalı ekonomik büyüme planlanmıştır.
- D) Sanayinin gelişmesine öncelik verilmiş, bu amaçla özel ve yabancı sermaye teşvik edilmiştir.
- E) Kamu kesiminin ekonomideki payı küçültülerek özel kesimin ekonomiye daha fazla dâhil olması düşünülmüştür.

TÜRKİYE’DE TARIM

- Tarımsal faaliyetler yalnızca “topraktan tarım ürünleri elde etmek” demek değildir. Bu üretimin yanı sıra hayvancılık, ormancılık ve balıkçılık faaliyetleri de tarım kapsamında değerlendirilir. İnsanların yerleşik yaşamı ile başlayan en eski ekonomik faaliyet olan tarım günümüz Türkiye’inde; gıda maddesi ve sanayi için ham madde üretimi ile birlikte istihdam açısından da oldukça önem taşımaktadır.
- Türkiye’de tarımsal faaliyetleri ve verimliliği etkileyen başlıca doğal faktörler; iklim, yeryüzü şekilleri, toprak iken beşerî faktörler; toprağın bakımı, sulama, gübreleme, tarımda ıslah ve ilaçlama, makineleşme, pazarlama ve tarımı destekleyen kuruluşlardır.
- Türkiye’de modern tarım uygulamaları yaygınlaşmaya devam etmekle birlikte, hâlâ etkisi en belirgin olan unsur iklimdir. Tarımsal üretim temelde sıcaklık ve yağış koşullarının uygun olmasına bağlıdır. Her ne kadar ülkemiz iklim çeşitliliği, tarımsal üretimin de çeşitlenmesini sağlamış olsa da ülke genelinde yarı kurak iklim koşullarının görülmesi tarımsal üretimde sulamaya duyulan ihtiyacı artırmıştır.
- Türkiye yer şekillerinde yükselti ve engebenin fazla olması da, tarımı olumsuz yönde etkilemektedir. Arazinin engebeli olduğu yerlerde tarım alanları dar ve parçalıdır. Sıcaklığın düşük olmasından dolayı yükseltinin fazla olduğu yerler tarıma elverişli değildir. Buna karşın iklim koşullarının elverişli olduğu kıyı kesimlerde tarım ürünü çeşidi, tarımsal ürün üretimi ve gelir miktarı daha fazladır.
- Tarımı etkileyen etmenlerden biri de toprak özellikleridir. Türkiye’de özellikle alüvyal toprakların bulunduğu ovalar tarım için en elverişli alanlardır.

Toprakta su ve hava dolaşımını sağlamak dolayısıyla bitkinin yetişmesini kolaylaştırmak için toprağın sürülerek havalandırılması, bir önceki yıla ait bitki kalıntılarının temizlenmesi

ve büyük toprak parçalarının ufalanması gerekir. Bu bakımların yapılarak ekim ya da dikime hazır hâle gelen toprağın verimi daha fazla olacaktır.

Türkiye’de yürütülen tarımsal faaliyetlerde en önemli sorun sulamadır. Hatta bu sorun küresel ısınma ile birlikte her geçen yıl artarak devam etmektedir. Türkiye genelinde yaz mevsiminin kurak geçmesiyle birlikte yağışların düzensizliği giderek artmakta ve su kaynakları da hızla azalmaktadır.

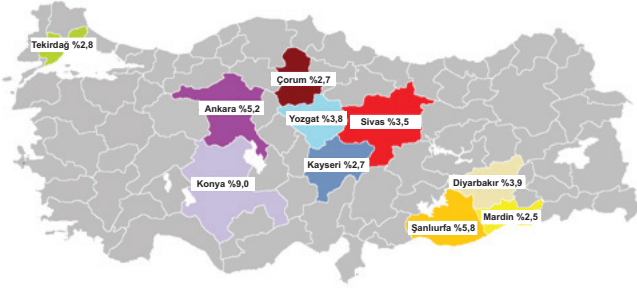

- Türkiye’de genelinde ekilen tarım arazilerinin her yıl yaklaşık %25’i sulama ve gübre yetersizliğinden dolayı sürülerek bir veya iki yıl dinlenmesi için boş bırakılmakta yani nadasa ayrılmaktadır. Geri kalmış bir tarım yöntemi olan bu uygulama; üretimde dalgalanma ve tarımsal gelir kaybı ile birlikte erozyona neden olarak gelecek yılları da riske atmaktadır.
- Sulama ile birlikte tarımsal verimlilik üzerinde etkili olan bir başka önemli faktör de gübrelemedir. Bu yöntemle toprakta azalan besin ve mineraller tekrar toprağa kazandırılarak tarımsal verimde çok önemli artış sağlanabilmektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken unsur; çeşitli tahliller sonucunda toprağa ve üretilen tarım ürünlerine en uygun gübrelerin kullanılmasıdır.

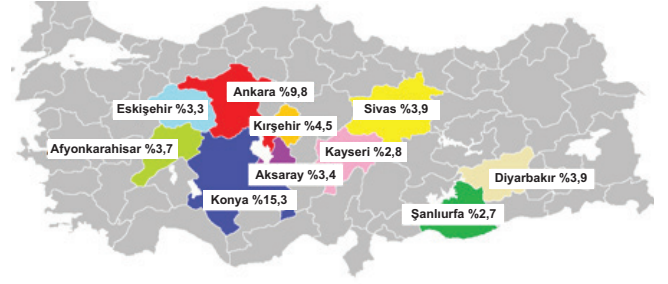

- Tohum ıslahı da verimi artıran etmenlerdendir. Ülkemizin İzmir, Adana ve Bursa başta olmak üzere birçok ilinde kurulan istasyonlarda daha sağlıklı, daha verimli ve daha kaliteli ürün elde etmek için tohum ıslah çalışmaları yapılmaktadır.
- Tarım ürünlerinde görülen çeşitli hastalıklar ve zararlı canlılara yönelik zirai ilaçlama tarımsal verimi artırmayı amaçlayan diğer bir çalışmadır. Ancak bu tür işlemlerde ilaçların dozuna dikkat edilmeli ve kimyasal yerine daha çok biyolojik mücadele tercih edilmelidir.
- Günümüz Türkiye'sinde yürütülen tarımsal faaliyetlerde üretimin her aşamasında kullanılabilen farklı makineler bulunur. Bu makinelerin içinde önem bakımından ilk sırada traktör yer almaktadır. Son yıllarda yaşanan gelişmelere bağlı olarak hektar başına düşen traktör sayısı ülkemizde kayda değer bir artış göstermiştir.
- Tarım makinelerinin kullanımı, toprakların zamanında işlenerek verimin artırılması bakımından önemlidir. Ayrıca tarım makineleri üretim aşamalarını ve hasat işlemlerinin süresini kısaltmakta, tarımsal verimi artırmaktadır. Ancak makineleşme ile birlikte insan gücüne ihtiyacın azalmasının işsizliğe ve göçlere neden olduğu söylenebilir. Makineleşme ile birlikte ülkemizdeki çayır ve meraların bir bölümünün tarım alanlarına çevrildiği de görülmektedir.
- Pazarlama koşulları, ülkemizdeki ticari tarımsal üretimi doğrudan etkilemektedir. Örneğin, her yıl iç ve dış pazarlarda alıcı bulan ürünlerin üretimi her geçen yıl artarken fiyatı değişen ürünlerin üretim miktarında dalgalanmalar gerçekleşmektedir. Devlet, üreticilerin bu fiyat dalgalanmalarından olumsuz yönde etkilenmemeleri için bazı ürünlere taban fiyat belirlemektedir. 1937'de kurulan Toprak Mahsulleri Ofisi, halen çiftçilerden tahıl alımları yaparak tarımın gelişmesinde katkıda bulunmaktadır. Bunun dışında Çaykur, Tariş, Çukobirlik, Fiskobirlik gibi kuruluşlar da tarımsal üretimin pazarlanmasına yöneliktir. Çiftçilerin kredi ihtiyacını Ziraat Bankası ile Tarım Kredi ve Tarım Satış kooperatifleri karşılarken Devlet Su İşleri (DSİ), Türkiye Zirai Donatım Kurumu (TZDK) ve Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM) gibi kuruluşlar da tarımsal verimi artırmaya yönelik çalışmalar yapar. Türkiye'de tarımsal faaliyetlere yönelik politikalar Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yapılır.
- Sulama, gübreleme, ilaçlama ve kaliteli tohum gibi verimi artıran yöntemlerin yaygın olarak uygulandığı tarım metoduna intansif (modern) tarım denir. Bu yöntemde doğal koşullara bağımlılık oldukça düşük olduğundan yıllara göre üretim miktarında dalgalanmalar da az olur. Türkiye'de özellikle Akdeniz ve Ege kıyılarında yapılan seracılık faaliyetleri, modern tarım metoduna örnek verilebilir. Modern tarım yöntemlerinin uygulanmadığı tarım metoduna da ekstansif (ilkel) tarım denir. Ekstansif tarım metodu geleneksel yöntemler ile yapılır. Nadas uygulamasının yaygın olduğu için verimin düşük olmasıyla birlikte üretim miktarı yıllara göre dalgalanmalar gösterir. "Bu yıl yağışların bol olması çiftçilerin yüzünü güldürdü" ifadesi aslında Türkiye'de yürütülen tarımsal faaliyetlerde doğal koşullara bağımlılığın belirgin olduğunun göstergesidir. Ülkemizde daha çok Marmara, Ege ve Akdeniz kıyılarında ise modern tarım yöntemlerinin daha çok uygulandığı söylenebilir.
- Başta buğday olmak üzere mısır, çeltik (pirinç), arpa, yulaf, darı ve kuş yemi gibi tarım ürünlerine **tahıl** (hububat) denir. Türkiye'de en geniş tarım alanları tahıllara ayrılmıştır.
- Ekmek yapımında kullanılan un elde edildiği için **buğday** halkımızın temel besin maddesidir. Buğday çimlenme ve büyüme döneminde suya, olgunlaşma döneminde ise kuraklığa ve sıcaklığa ihtiyaç duyar. Bu yüzden ülkemiz genelinde egemen olan; ilkbahar mevsiminin yağışlı, yaz mevsiminin ise kurak geçtiği step iklim şartlarına uyum sağlamıştır. Ancak yaz mevsiminin yağışlı geçtiği iklim koşullarından dolayı Doğu Karadeniz kıyılarında; daha çok gelir getiren ürünlere ayrıldığı için de delta ovaları genelinde buğday tarımına rastlanmaz.
- Türkiye'de en çok yetiştirilen tahıl **buğdaydır**. Ülkemizdeki buğday tarımı iklim koşullarına bağlı olarak yapıldığı için yıllara göre üretim miktarı farklılık gösterir. Dünya buğday ihracatında önemli üretici ülkeler olan Rusya, AB, ABD ve Ukrayna ilk sıralarda yer alırken Türkiye USDA'nın (ABD Ziraat Dairesi) verilerine göre, 2020/21 üretim sezonunda 6,6 milyon tonluk buğday ihracatı ile dünya sıralamasında 9. sırada yer almaktadır. Türkiye'de toplam ekilen tahıl alanın %44'ünü buğday teşkil etmektedir.

- 2020/21 üretim sezonu itibariyle Türkiye buğday ekim alanı 69,2 milyon da olup bu alanın %42'sini haritada gösterilen ilk 10 il oluşturmaktadır.

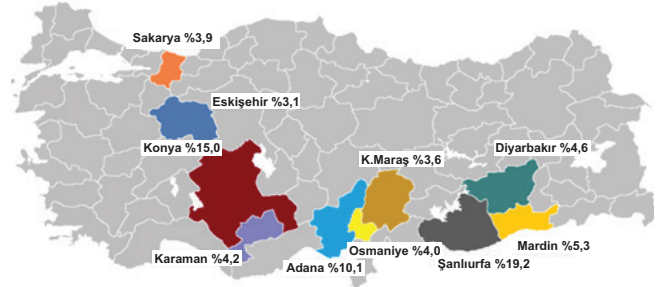

- 2020/21 üretim sezonunda bir önceki sezona göre ekim alanında %1,0 artış verimde ise %6,6'lık artış yaşanmıştır. Ekim alanı ve verimdeki artışa bağlı olarak buğday üretimi 2020/21 üretim sezonunda %7,9 artarak 20,5 milyon ton olmuştur. TÜİK verilerine göre yeterlilik derecesi yıllara göre değişmekle birlikte 2019/20 üretim sezonunda %89 seviyesindedir. Türkiye'nin buğday ve buğday ürünlerinde ihracat yaptığı ülkelerin başında Irak, Venezuela, Yemen ve Somali gelirken en fazla buğday ithalatı yaptığı ülke ithalatın %64,6'sını oluşturan Rusya'dır. Türkiye'de 2019/20 üretim sezonu itibariyle toplam buğday arzı içerisinde ithalatın payı %37'dir.
- Buğday gerek dünyadaki diğer ülkelerde gerekse Türkiye'de insan beslenmesindeki en temel besinlerin (unlu mamuller, makarna, irmik, bisküvi, bulgur) hammaddesi olması itibariyle diğer tarımsal ürünlere göre daha fazla önem arz etmektedir. Bu nedenle dünyada COVID-19 salgını sebebiyle makarna türü dayanıklı kuru gıda ürünlerine talebin artması buğdaya olan talebi de artırmıştır.
- Buğdaydan sonra en çok yetiştirilen tahıl ürünü olan **arpa** hayvan yetiştiriciliğinde yem ihtiyacını karşılamada ve malt sanayinde kullanılır. 2020/21 sezonunda Türkiye'de arpa üretimi bir önceki sezona göre %11,9 oranında artarak 8,3 milyon ton seviyeye ulaşmış, arpa verimi ise 268 kg/dekar olarak gerçekleşmiştir.

Arpa üretimi sıralamasında haritada gösterilen ilk on il, toplam üretimin %53,3'ünü oluşturmaktadır.

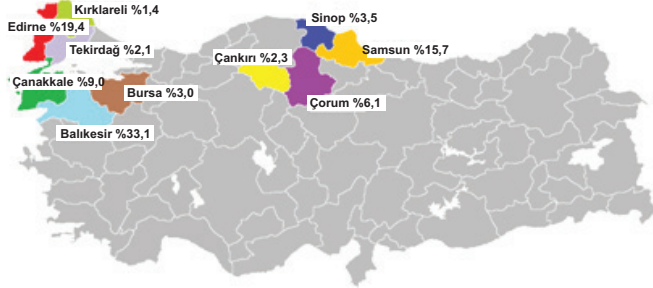
- Türkiye'de en fazla üretilen tahıllar arasında olan mısır, yem ve biyoyakıt başta olmak üzere çok geniş alanda kullanılır. Türkiye'de mısır üretimi 2020/21'de 6,5 milyon tona ulaşmış olsa da hızlı artan ve 8 milyon ton sınırına yaklaşan talep, ithalatı zorunlu kılmaktadır. Mısır ekilen alanlarda Doğu Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu en önemli paya sahip bölgelerdir. Konya başta olmak üzere Orta-Batı Anadolu son yıllarda alan genişlemesinin olduğu bölgedir. Ekim alanlarındaki bu gelişime bağlı olarak üretimde de Doğu Akdeniz, Güneydoğu Anadolu ve Orta-Batı Anadolu'da yoğunlaşma olduğu görülmektedir. Üretimde il bazlı dağılım incelendiğinde ise sıralamanın Konya, Şanlıurfa ve Mardin şeklinde olduğu görülmektedir.

Şanlıurfa %19,2, Konya %15, Adana ise %10,1 ile en büyük mısır ekim alanına sahip illerdir.

- **Çeltik**, yüksek sıcaklık ile birlikte bol su isteği olan bir bitkidir. Su içinde çimlenir ve ekiminden hasat dönemine kadar tava adı verilen su altında bırakılmış tarlalarda içinde yetişir.

- Türkiye'de çeltik tarımı, akarsu boyları ile vadi tabanlarında yoğunlaşmıştır. 2020/21 sezonunun çeltik ekimleri pandemi kısıtlamalarının en yoğun yaşandığı ilkbahar aylarında gerçekleştirilmiştir. COVID-19 tedbirleri doğrultusunda Türkiye'de 125 bin hektar alanda çeltik ekimi yapılmıştır.

Ekim alanları sıralamasında ilk on sırada yer alan haritadaki iller, Türkiye'de çeltik ekili alanların %95'ini oluşturmaktadır.

- 2020 yılı çeltik verimi ise 782 kg/da'dır. 2020 yılında Türkiye'de çeltik üretimi bir önceki yılın rekor seviyesinin %2 gerisinde kalarak, 980 bin ton olarak gerçekleşmiştir.
- Pamuk**, büyüme döneminde suya, olgunlaşma döneminde kuraklığa ve yüksek sıcaklığa ihtiyaç duyar. Türkiye'de 2020/21 sezonunda pamuk ekim alanları bir önceki sezona göre %25 oranında azalarak son 30 yılın en düşük seviyesine gerilemiştir. Bu alanların da %86'sı Şanlıurfa, Diyarbakır, Aydın, Hatay, Adana ve İzmir illerinde bulunmaktadır.

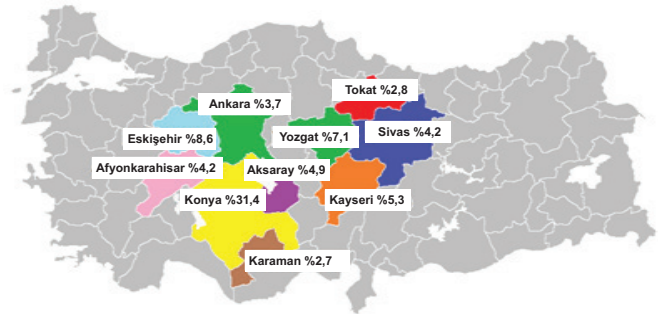

Türkiye'de pamuk üretimin %85'ini haritada gösterilen 6 il oluşturmaktadır.

- 2020/21 pamuk üretim sezonunda Türkiye'de 656 bin ton lif pamuğa denk gelen 1,77 milyon ton kütlü pamuk üretilmiştir. Lif pamuk üretim miktarı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 333 bin ton, Ege Bölgesi'nde 195 bin ton, Çukurova Bölgesi'nde ise 123 bin tondur.

- Türkiye tekstil sektörü dünyada önemli bir yere sahiptir. Özellikle AB'nin ilk sıradaki tekstil ve hazır giyim tedarikçisi ülkemizin pamuk üretimi tüketimini karşılayamamaktadır. 2020 yılında 1,6 milyar \$ değerinde 1 milyon 57 bin ton lif pamuk ithalatı, 147 milyon\$ değerinde 81 bin ton lif pamuk ihracatı gerçekleştirilmiştir. Pamuk ithalatının yaklaşık %71'i ABD, Brezilya ve Yunanistan'dan yapılmıştır. Pamuk dış ticaretindeki bu durum tekstil sektörünün küresel rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir.

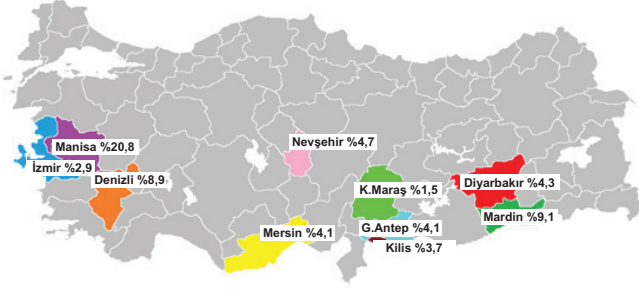
- Şeker pancarı** tarımı Türkiye'de Doğu Karadeniz, Ege, Akdeniz'in sahil şeridi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi dışındaki tüm bölgelerde yapılmaktadır. TÜİK verilerine göre; 2020 yılında Türkiye'de yaklaşık 3,4 milyon dekar alana şeker pancarı ekilmiş olup, en fazla ekimin olduğu iller sırasıyla Konya, Eskişehir ve Yozgat'tır. Türkiye şeker pancarı ekim alanları 2020 yılında 2019 yılına göre %7,8 oranında artmıştır. Bu artışın en önemli sebebi şeker pancarı piyasasındaki belirsizliklerin ortadan kalkması olarak değerlendirilmektedir. 2020 yılı şeker pancarı üretimi 23 milyon 26 bin ton olarak gerçekleşmiş olup, ekim alanlarının genişlemesinden dolayı 2019 yılına göre %27,5 oranında üretim de artmıştır.

Türkiye şeker pancarı üretiminin 2020 yılında yaklaşık %31,4'ü Konya'da, %8,6'sı Eskişehir'de ve %7,1'i ise Yozgat'ta gerçekleşmiştir.

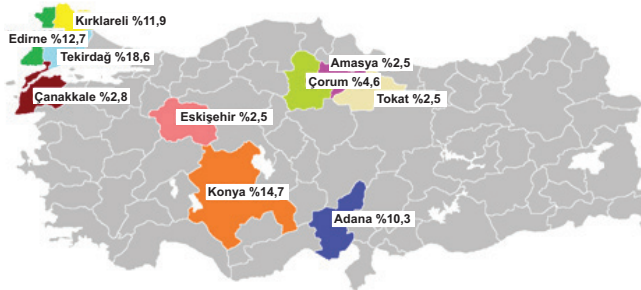
- Pancar şekeri, dünya şeker üretiminin sadece %20'sini temsil etmekte olup geriye kalan %80'i ise şeker kamışından üretilmektedir. Brezilya hem en büyük şeker kamışı üreticisi olup hem de en büyük şeker ihracatçısıdır. Türkiye şeker ihracatı 2020 yılında yaklaşık 13 bin ton, ithalatı ise yaklaşık 221 bin ton olarak gerçekleşmiştir. İthalatın ise %31,8'ini Brezilya, %29,7'sini de Cezayir oluşturmaktadır.
- Üzüm**, iklim ve toprak istekleri yönünden çok seçici olması, çoğaltma yöntemlerinin kolay olması ve farklı şekillerde değerlendirilmesi gibi nedenlerden dolayı Türkiye'deki en yaygın kültür bitkilerinden biridir.

- Türkiye dünya kuru üzüm ihracatında ilk sırada yer alır. 2020 yılında dünyada toplam yaklaşık 803 bin tonluk kuru üzüm ihracatı yapılmış olup, bunun 259 bin tonu (%32,2) Türkiye tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de 2020 yılında bir önceki yıla göre üzüm üretim %2,5 oranında artarak 4,1 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Üzüm üretiminde önemli bir yere sahip olan Manisa 1,5 milyon ton üretimle Türkiye üretiminin %35,6'sını gerçekleştirmiştir. Mersin 383 bin tonluk üretimi ile ikinci sırada, 372 bin tonluk üretim ile Denizli üçüncü sırada yer almaktadır.

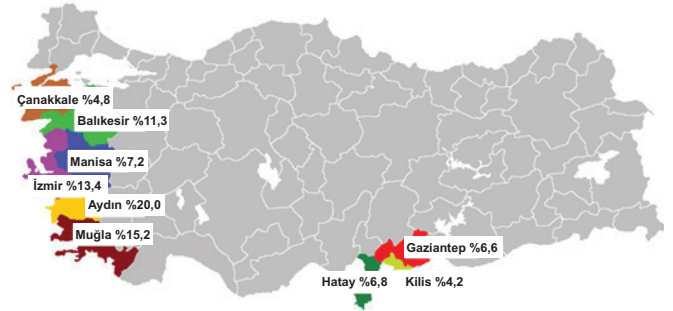
Haritadaki üzüm ekim alanlarının dağılışına göre %20,8'lik pay ile Manisa (834 bin da) ile birinci sırada yer alırken, Manisa'yı Mardin (364 bin da) ve Denizli (357 bin da) takip etmektedir.

- Türkiye'de 2020/2021 sezonunda ayçiçeği ekim alanı bir önceki sezona göre %3,2 oranında azalarak 728 bin hektar olmuştur. 2020 yılında Türkiye yağlık ayçiçeği ekim alanı 650 bin ha'dır. Tekirdağ (142 bin ha), Edirne (90 bin ha), Adana (60 bin ha), Kırklareli (77 bin ha) ve Konya (66 bin ha) yağlık ayçiçeği ekim alanının %67'sini oluşturmaktadır. Türkiye'de 2020/2021 sezonunda ayçiçeği üretim miktarı bir önceki sezona oranla %1,6 oranında azalarak 2 milyon ton olmuştur. Bunun 1,9 milyon tonu yağlık olarak üretilmiştir.

2020 yılı yağlık ayçiçeği üretiminde haritada gösterilen illerden Tekirdağ (353 bin ton), Konya (278 bin ton), Adana (195 bin ton), Edirne (240 bin ton) ve Kırklareli (226 bin ton) ilk sıralarda yer almıştır.

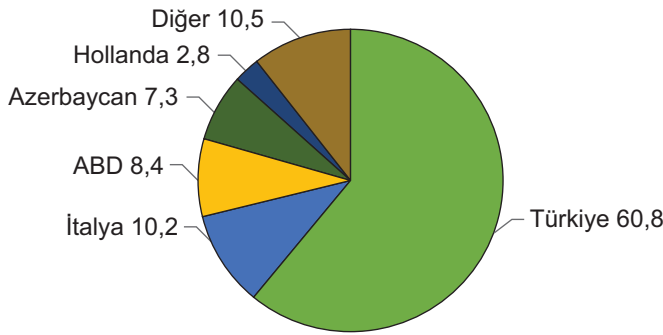
- Türkiye'de gerek hızlı nüfus artışı ve gerekse kişi başına artan tüketim sonucu bitkisel yağ tüketiminde sürekli bir artış gözlenmekte ve yağ üretimi, tüketimi karşılayamamaktadır. Türkiye'de ayçiçeği yağı tüketimi yıllık yaklaşık olarak 900 bin tondur. Ancak ülke mahsulünden elde edilen ayçiçeği yağı ise yıllık yaklaşık olarak 400-450 bin ton olmaktadır. Ortaya çıkan bu açık ithalat ile karşılanmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle, Türkiye dünyadaki en büyük ithalatçı ülkelerden biridir.
- Türkiye'de ayçiçeği tohumu ithalatındaki %27 olan gümrük vergisi oranı yapılan mevzuat düzenlemesi ile 31 Mayıs 2020 tarihine kadar %9, 01-30 Haziran 2020 tarihleri arasında %13 olarak uygulanmıştır. Diğer yandan Türkiye'de yağlık ayçiçeğinde uzun yıllardır üretimini teşvik etmek ve bitkisel yağ açığını giderebilmek amacıyla yapılan devlet desteklemesi son yıllarda artarak devam etmektedir. TÜİK verilerine göre 2021 yılı ayçiçeği üretiminin bir önceki yıla göre %14,7 oranında artarak 2,4 milyon ton olacağı tahmin edilmektedir.
- Akdeniz iklimi tarım ürünü olan **zeytin** şiddetli don olaylarının dan olumsuz yönde etkilenir.
- Bu nedenle kış sıcaklığının düşük olduğu iç kesimlerde üretilemez. Türkiye'de Ege ve Akdeniz'in kıyı kesimi, Güney Marmara ve çok az Doğu Karadeniz'de yetiştirilmektedir. 2020'de bu bölgelerdeki toplam zeytinlik alan 8,87 milyon dekadır. Toplam zeytin üretimi ise 1,32 milyon tondur. Toplam zeytin üretiminin yaklaşık %70'i yağlık zeytinden oluşmaktadır. 2020'de 803 bin ton yağlık zeytin hasat edilmiştir.

Türkiye'de yağlık zeytin dikili alanlar içinde en önemli iller, haritada payları gösterilen Aydın, Muğla, İzmir'dir. Yağlık zeytin üretiminin en yoğun olduğu iller ise Manisa, Balıkesir, İzmir ve Aydın'dır.

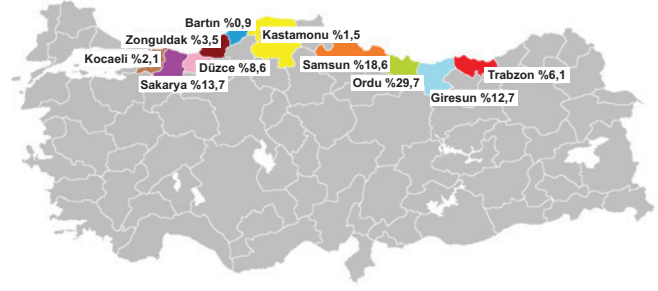
- > Zeytin üretiminde önemli ülkeler; İspanya, İtalya, Yunanistan, Türkiye ve Tunus'tur. Zeytinyağı sektöründe öncü ihracatçı ülkeler ise; İspanya, İtalya, Tunus, Türkiye'dir. Türkiye zeytinyağı ihracatında ilk dört ülke arasında olmasına rağmen, zeytinyağı ihracatında öncü ülke olan İspanya'nın yaklaşık beşte biri kadar ihracat gerçekleştirmektedir. Türkiye'de zeytinyağı ihracatı daha çok katma değeri düşük nitelikteki ham yağ şeklinde yapılmaktadır. İhraç edilen yağın küçük bir oranı dış piyasada ambalajlı olarak satılmaktadır. İhracatın daha çok ambalajlı şekilde yapılması ve Türk zeytinyağı olarak dış piyasada tanıtılması hedeflenmektedir. Zeytinyağı ihracatında ham zeytinyağı ihracatının payının giderek azalması ve katma değeri yüksek ürünlerin oransal olarak daha çok ihraç etmesi Türkiye'nin rekabet gücünü artıracaktır.
- > Uluslararası ticaret ölçeğinde **fındık** üreten ülke sayısı sınırlıdır. Başlıca üretici ve ihracatçı ülkeler Türkiye, İtalya, ABD ve Azerbaycan'dır.

Ülkelere göre dünya fındık ihracatı (2020, %)

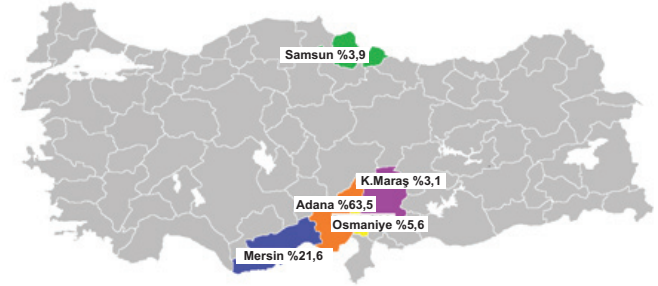
Dünya fındık ihracatı 2020 yılında 258 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Türkiye 157 bin ton ile dünya fındık ihracatında ilk sırada yer almaktadır.

- > Türkiye'de 2020 yılında fındık üretim alanı 7,3 milyon da'dır. Ordu 2,3 milyon da ile en fazla fındık üretim alanına sahip ildir. Ordu'yu 1,2 milyon da ile Giresun ve Samsun takip etmektedir. Türkiye'de 2020 yılı itibarıyla fındık üretim miktarı 665 bin ton'dur. Türkiye'de fındık üretiminde Ordu 197 bin ton ile ilk sırada yer almaktadır. Ordu'yu 124 bin ton ile Samsun ve 91 bin ton ile Sakarya takip etmektedir.

Türkiye fındık üretiminin yaklaşık %30'unu Ordu, %19'unu Samsun ve %14'ünü Sakarya ili karşılamaktadır.

- > **Soya fasulyesi**; gıda maddesi, hayvan yemi ve sanayide ham madde olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca yakıt alternatif olarak biodizel üretiminde kullanılabilmesi soya fasulyesinin önemini artırmıştır. TÜİK bitkisel üretim verilerine göre Türkiye'nin 2020 yılında soya üretimi 155 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Bu sezonda soya verimi bir önceki yıla oranla %4 artmıştır. TÜİK verilerine göre 2020 yılı Türkiye soya ihracatı 35 bin ton, 2020 yılı soya ithalatı ise 2 milyon 945 bin ton'dur. Türkiye soya üretimi, soya iç talebini karşılayamadığından yüksek miktarlarda soya ve soya küspesi ithal etmektedir.

Türkiye soya üretiminde en önemli iller 98 bin ton ile Adana (%63,5), 33 bin ton ile Mersin (%21,6) ve 8 bin ton ile Osmaniye (%5,6)'dır.

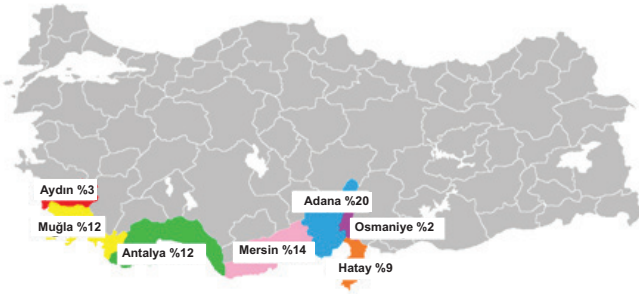
- > Dünyada ilk defa Çin ve Hindistan'da yetiştirilmeye başlanan **çay** bitkisi tropikal bölgelerde ve iklim bakımından bol yağış alan sıcak alanlarda yetiştirilmektedir. 2019 yılında dünya çay üretiminde 2,5 milyon ton ile Çin ilk sırada yer almaktadır. Türkiye 2020 üretim dönemi çay üretim alanları incelendiğinde, üretim alanlarının %66,4'ü 554,4 bin da ile Rize'de, %20,3'ü 169,6 bin da ile Trabzon'da, %10,8'i 90,2 da ile Artvin'de ve %2,4'ü 20,3 bin da ile Giresun'da bulunmaktadır. Türkiye çay üretim alanlarının tamamı bu dört ilde bulunmaktadır. Türkiye 2020 üretim dönemindeki çay üretimi, bir önceki üretim dö-

nemine göre %0,7 oranında artarak 1,42 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

Haritada ekim alanlarının oransal dağılımı gösterilmiştir. Türkiye çay üretiminin ise %68,6'sı 905,6 bin ton ile Rize'de, %19,1'i 271,6 bin ton ile Trabzon'da, %16,9'u 141,4 bin ton ile Artvin'de ve %3,8'i 32,1 bin ton ile Giresun'dadır.

- Don olaylarından olumsuz yönde etkilendiği için **turunçgillerin** en çok yetiştirildiği yerler ülkemizin güney kıyılarıdır. TÜİK verilerine göre, 2020 yılında Türkiye turunçgil üretimi 4,3 milyon ton olarak gerçekleşirken, üretimin %36'sını mandalina, %31'ini portakal, %27'sini limon, %5'ini greyfurt oluşturmaktadır.

Portakal üretiminin %85'i Akdeniz, %15'i Ege Bölgesi'nden karşılanırken, iller açısından bakıldığında Antalya, Adana, Mersin, Muğla ve Hatay üretimin %95'ini karşılamıştır.

- Örtü altı yetiştiriciliği olarak da adlandırılan **seracılık**; tarım ürünlerinin cam, plastik veya fiberglastan yapılmış, zemini üretime elverişli hâle getirilmiş özel mekânlarda yetiştirilmesidir. Modern yöntemlerin uygulandığı bu tarım faaliyeti, kışların ılık geçtiği ve güneşli gün sayısının fazla olduğu yerlerde seracılık daha ekonomik olarak yapılabilir. Aksi takdirde ısıtma giderleri üretim maliyetini artıracaktır. Bu nedenle de Akdeniz'in kıyı kesiminde yer alan Antalya, Mersin ve Adana

illerinde yaygındır. Türkiye, örtü altı yetiştiriciliği bakımından dünyada ilk dört ülke arasında, Avrupa'da ise İspanya'nın ardından ikinci sırada yer almaktadır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2019). Ülkemizde 2018 yılındaki 30 milyon ton sebze üretiminin yaklaşık 8 milyon tonu örtü altında gerçekleştirilmiştir. Toplam örtü altı sebze üretimi 7 535 511, meyve üretimi 535 515 ton'a ulaşmıştır. Antalya'nın %47'lik payla (3.8 milyon ton) birinci sırada olduğu sebze üretiminde domates ve salatalık; sırasıyla % 48 ve %14'lik oran ile ilk iki sırada yer almaktadır (TUIK 2020). 2000'li yılların başında seralarda sadece çilek ve muz yetiştiriciliği yapılırken, günümüzde bu iki meyve türüne asma ve sert çekirdekli meyve türlerinin (şeftali, kayısı, erik, nektarin) yetiştiriciliği eklenmiştir.

- **Organik tarım**; çevreye ve insan sağlığına zarar vermeden, yapay dış girdileri kullanmaksızın (kimyasal gübre ve pestisit gibi), sürdürülebilir, verimliliğe dayalı, toprak verimliliğini ve gıda güvenliğini esas alan üretimden tüketime kadar her aşaması kontrollü ve kayıtlı olan sertifikalı bir üretim şeklidir. Ürünlerin tüm üretim ve satış aşamaları yetkili kontrol ve sertifikasyon kuruluşlarınca kontrol edilerek uygunluğu sertifikalandırılır. Bu yöntemde çevreye veya insan sağlığına olumsuz etkiler yapan kimyasal gübre, ilaçlama, hormon uygulamaları gibi verim artırıcı yöntemler kullanılmaz. Organik tarım yöntemleri ile toprak ve su gibi doğal çevrenin tarım eliyle kirlenmesini engellemek, temiz malzeme ve teknikler kullanılarak üretilen tarım ürünleri ile insan, hayvan ve çevrenin sağlığı üzerinde olumlu katkı sağlamak amaçlanır.

- Türkiye'de organik tarım üretimi, 1980'li yıllarda geleneksel ürünlerin Avrupa organik pazarında talep edilmesi ve Avrupalı organik tarım şirketlerinin temsilcileri aracılığı ile başlamıştır. Organik üretim ilk olarak Ege Bölgesi'nde başlamış ve organik olarak yetiştirilen ilk ürünler ise kuru üzüm ve kuru incir olmuştur. İhracata yönelik talepler doğrultusunda giderek yaygınlaşan organik tarım, günümüzde yaklaşık 200 ürüne ve tüm tarım alanlarının yaklaşık yüzde 2'sine ulaşmıştır. Türkiye'den başlıca ihraç edilen organik ürünler arasında fındık ve fındık ürünleri, kuru üzüm, kayısı ve kayısı ürünleri, incir ve incir ürünleri, hububat, taze meyve ve sebzeler ile pamuk ve tekstil ürünleri yer almaktadır. 2019 yılı Ege İhracatçı Birlikleri'nin ihracat verilerine göre organik ihracat 69 milyon ABD Dolarıdır.

Örnek 1

Seralarda ısıtma maliyetleri aşağıya çekilebilirse, ilimizde seracılığın gelişmesi mümkün hale gelecektir. Bilindiği gibi ilimiz, jeotermal kaynaklar açısından ülkemizin en zengin illeri arasında yer almaktadır. Jeotermal kaynakların seracılıkta kullanımı sağlandığı takdirde, ısıtma maliyetleri düşeceğinden ilimizde seracılık hızla gelişecektir.

İlimizde seralarda ısıtma maliyetleri yüksek olduğu için daha ziyade ilkbahar erken ve sonbahar geç turfanda yetiştiriciliği yapılmaktadır. Oysa jeotermalle ısıtılan seralarda 11 ay süre ile üretim yapılabilmektedir. Jeotermal ısıtmasız seralarda yılda 2 dönem halinde yapılan yetiştiricilikte dekara toplamda 12-20 ton civarında verim alınırken jeotermal ısıtım seralarda 30-40 ton verim alınmaktadır. Jeotermalle ısıtılan seralar modern teknolojik seralar olduğu için genelde bu seralarda topraksız kültürde üretim yapılmaktadır. Topraksız kültür seralarda, toprak kullanılmadığı için topraktan kaynaklanan hastalık ve zararlılar elimine edilmekte ve daha az ilaç kullanılmaktadır. Bu seralar bilgisayar kontrollü olduğu için sera iklimi ve dolayısıyla sera içi sıcaklığı bitkinin istediği oranda tutulmakta, meyve tutumu için hormon kullanılmakta ve bombus arıları ile tozlanma sağlanmaktadır. Durum böyle olunca hem daha fazla verim alınmakta, hem de daha sağlıklı bir üretim gerçekleştirilmektedir. Kaliteli olarak üretilen bu ürünler iç ve dış pazarda talep görmekte ve üreticisini ekonomik olarak memnun etmektedir.

Yukarıda verilen metindeki bilgilerden yararlanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

- A) Seralar bitkilerin mevsimleri dışında yetiştirilmesine olanak sağlayan yapılardır.
- B) Seracılığın yapılacağı lokasyondaki iklim koşulları ve sera içinde bitki gelişimini etkileyen sıcaklık, CO², ışık, nem gibi faktörlerin bitki gereksinimini karşılayacak şekilde düzenlenmesi, diğer bir ifade ile sera içinde iklimlendirme kontrolünün olması verim üzerine doğrudan etkilidir.
- C) Sera içindeki iklim koşulları dış hava koşullarından nispeten farklılık gösterir.
- D) Topraksız tarım dahil olmak üzere daha ileri teknoloji kullanan seralarda yatırım maliyeti düşüktür.
- E) Jeotermal enerji kullanarak seraların ısıtılması ile iklim kontrolü yapılır ve sera içerisinde dış hava koşullarından tamamen bağımsız bir ortam yaratılır.

... Çıkış Soru Cevapları

1. D 2. B 3. E

... Örnek Soru Cevapları

1. D

Çıkış Soru 1

- I. Meralarda planlamaya dayalı dönüşümlü otlatma yapılması
- II. Tarım arazilerinin yerleşim alanına dönüştürülmesi
- III. Ormanlık arazilerde gençleştirme için bazı ağaçların kesilmesi
- IV. Sulak alanların kurutularak tarıma açılması

Yukarıdaki uygulamalardan hangileri arazi potansiyeline uygun olmayan yanlış arazi kullanım uygulamalarına örnek gösterilebilir?

- A) I ve II B) I ve III E) II ve III
- D) II ve IV E) III ve IV

2021 AYT

Çıkış Soru 2

- I. Dağlık ve eğimli alanların fazlalığı tarımsal etkinlikleri kısıtlamaktadır.
- II. Topraktaki organik ve mineral madde miktarı her yerde yeterli değildir.
- III. İç kesimlerdeki geniş düzlükler önemli tahıl üretim alanlarını oluşturur.
- IV. Nadasa bırakılan alanlar giderek azalmaktadır.

Yukarıdakilerden hangileri Türkiye'de yer şekillerinin bitkisel üretim üzerindeki etkisini göstermektedir?

- A) I ve II B) I ve III E) II ve III
- D) II ve IV E) III ve IV

2020 AYT

Çıkış Soru 3

Organik tarım, tohumun toprağa bırakılmasından hasada kadar olan süreçte kimyasal girdi kullanmadan her aşaması kontrollü ve sertifikalı bir üretim biçimidir. Türkiye'de bu üretim biçimi son yıllarda artarak devam etmektedir.

Aşağıdakilerden hangisi bu tarımsal üretim biçiminin temel amaçlarından biri değildir?

- A) Sertifikalı ürün temini
- B) Toprağın korunması
- C) Yer altı sularını koruma
- D) Güvenilir gıdaya erişim
- E) Tarımsal verimi artırma

2023 AYT

1. Türkiye'deki tarım alanlarının yarısından fazlası tahıl tarımına ayrılmıştır. Bu durum üzerinde ülkenin büyük bölümünde yarı kurak iklim koşullarının görülmesi etkili olmuştur.

Aşağıdakilerden hangisi bu grup tarım ürünleri arasında yer almaz?

- A) Mısır B) Arpa C) Yulaf
D) Ayçiçeği E) Çeltik (pirinç)

2. Çeltiğin kabukları ayrılınca pirinç adı verilen ve besin maddesi olarak kullanılan ürün elde edilmektedir.

Bu bitkinin Türkiye'deki tarımı hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Yüksek sıcaklık ve kuraklık isteği olan bir bitkidir.
B) Ekiminden hasat dönemine kadar su içinde yetişir.
C) Yerleşim birimlerinin yakınında üretimi yasaklanmıştır.
D) Türkiye'de tarımı, akarsu boyları ile vadi tabanlarında yoğunlaşmıştır.
E) Edirne, Samsun, Balıkesir, Çanakkale ve Çorum en çok üretildiği illerdir.

3. Günümüzde Şanlıurfa, Güneydoğu Anadolu Projesi sayesinde; aşağıdaki tarım ürünlerinden hangisinin Türkiye üretiminde uzun yıllar ilk sırada yer alan Çukurova'dan birinciliği almış durumdadır?

- A) Tütün
B) Pamuk
C) Antep fıstığı
D) Soya fasulyesi
E) Kırmızı mercimek

4. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın verdiği özel izin ile Türkiye'de sadece belirli yerlerde yetiştirilen tarım ürünleri arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

- A) Kenevir B) Haşhaş C) Pirinç
D) Tütün E) Fındık

5. Ülkemizde yetiştirilen tarım ürünlerinin önemli bir kısmı, sanayide ham madde olarak kullanılmaktadır.

Aşağıda verilenlerden hangisi bu tür ürünler arasında yer almaz?

- A) Pamuk B) Tütün C) Pirinç
D) Şeker pancarı E) Ayçiçeği

6. Kuru ve yaş olarak hayvanların tüketimine sunulan pancar posası, enerjisi yüksek bir üründür. Süt ve besi sığırları için yaygın olarak kullanılan, hayvanların severek tükettiği, sindirim derecesi yüksek ve ucuz bir yemdir. Hayvan yetiştiricileri arasında küspe olarak bilinir.

(<http://www.veteriner.cc>)

Bu duruma bağlı olarak aşağıda verilen endüstri kuruluşlarından hangisinin yakınlarında ahır hayvancılığı şeklinde büyükbaş hayvan türleri beslenir?

- A) Dokuma B) Şeker C) Sigara
D) İlaç E) Kağıt

7. Türkiye bazı tarım ürünlerinin dünya genelindeki üretiminde söz sahibidir.

Aşağıda verilen bu tür tarım ürünlerinden hangisinin dünya üretiminin yarısından fazlasını Türkiye karşılar?

- A) Fındık B) İncir C) Kayısı
D) Tütün E) Antep fıstığı

8. Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ile Diyarbakır, Gaziantep ve Şanlıurfa üçgeninde kalan geniş bir bölgede sulu tarıma geçildi. GAP sayesinde daha önce burada yetişemeyen birçok tarım ürünü yetiştirmeye başladı. Çiftçiler ekonomik getirisi daha yüksek olan ürünlere yöneldi. Örneğin; bir zamanlar ülkemizde en fazla Akdeniz ve Ege kıyılarında yetiştirilen pamuk, bugün en fazla GAP bölgesinde yetiştirilmektedir.

Yukarıdaki açıklamaya göre, Güneydoğu Anadolu Projesi ile bölgede yürütülen tarımsal faaliyetlerde aşağıdaki gelişmelerden hangisinin ortaya çıkması beklenemez?

- A) Tarım ürünlerinde çeşitlilik artmıştır.
- B) Nadasa ayrılan alanlar daralmıştır.
- C) Birim alandan alınan ürün miktarı artmıştır.
- D) Üretim miktarında yıllara göre dalgalanma artmıştır.
- E) İklim koşullarına olan bağlılık azalmıştır.

9. I. Konya; buğday
II. Alanya; muz
III. Rize; turunçgil
IV. Iğdır; pamuk

Yukarıda verilen yörelerden hangilerinin karşısında verilen tarım ürünü; o yörenin mikroklima özelliğine bağlı olarak yetiştirilmektedir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız IV
- C) I ve II
- D) II ve IV
- E) II, III ve IV

10. Ülkemizde üretilen tütünlerin, yetiştirildikleri bölgeler, toprak yapısı, bulundukları ekolojik faktörler ve irsi özellikleri nedeni ile farklı karakterdeki tipleri ortaya çıkmıştır. Bu nedenle Türk tütünleri üretim bölgesine göre 4 gruba ayrılmaktadır.

Türkiye'deki tütün tarımı yapılan alanların dağılışı dikkate alınırsa; bu tütün grupları arasında aşağıdakilerden hangisinin yer alması beklenemez?

- A) Ege
- B) Marmara-Trakya
- C) Karadeniz
- D) İç Anadolu
- E) Doğu ve Güneydoğu Anadolu tütünleri

11. İklim seçiciliği fazla olan tarım ürünlerinin Türkiye'de yetiştirme alanı dar olur.

Aşağıdaki tarım ürünlerinden hangisinin Türkiye'de yetiştirme alanının dar olmasında; bundan farklı bir özelliğe sahip olması etkili olmuştur?

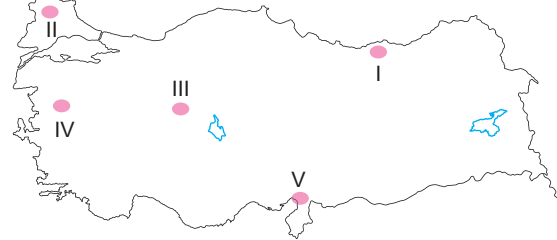
- A) Çay
- B) Muz
- C) Haşhaş
- D) Kivi
- E) Turunçgil

12. "Konya Ovası'nda tarımla uğraşan bir çiftçiyim. Küçükbaş hayvancılık ve tahıl tarımı başlıca ekonomik etkinliklerimizdendir. Yaşadığım yer ve çevresi Türkiye'nin tahıl üretiminde önemli bir bölgedir. Her ne kadar kaliteli tohum kullanıp düz bir ovada, rahat bir şekilde, tarım yapsak da üretimimizde yıldan yıla dalgalanmalar görülür."

Yukarıda verilen açıklamada bulunan çiftçinin yaşadığı yerdeki tarım faaliyetlerinde en önemli sorun aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) Sulama
- B) Gübreleme
- C) Tarımda makineleşme
- D) Tohum ıslahı
- E) Zirai ilaç kullanımı

13. Tarım makinelerinin tarım alanlarını işleyecek sayıya ulaşmış olmasına tarımda makineleşme denir.

Yukarıdaki Türkiye haritasında işaretlenen alanlardan hangisinde bu sayı yetersiz olduğundan daha çok insan ve hayvan gücünden yararlanılmaktadır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

1.

'Türk insanı üreticisiyle, tüketicisiyle avokadoyu çok sevdi. Çiftçi için yeni bir gelir kapısı olan avokadonun bakımı kolay, getirisi yüksek. İç piyasanın yanı sıra 33 ülkeye ihraç ediliyor. TÜİK Bitkisel Üretim İstatistikleri'ne göre; 2020 yılında Türkiye avokado üretimi 5.923 ton olarak gerçekleşirken, üretim bir önceki yıla göre %40,7 artış göstermiştir. 2015'te 31 bin dolar olan ihracatımız, 2019'da yaklaşık 40 kat artarak 1 milyon 215 bin dolara yükseldi. Bu yıl 2.5 milyon dolarlık avokado ihracatı hedefleniyor. Son beş yıldaki bu büyük sıçramanın her geçen yıl gerçekleşen üretim artışına paralel olarak devam edeceğini düşünüyoruz. Türkiye'de narenciyelerin yetiştiği alanda narenciye ve zeytin ağaçlarının sökülüp avokado ağacı dikilmeye başlandı''.

Yukarıdaki metinde Türkiye Avokado Üreticiler Birliği'nde görevli bir uzmanın açıklamalarına yer verilmiştir.

Bu açıklamadan yola çıkarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Türkiye'de avokado dış ticaretinin önemi artarak devam etmektedir
- B) Akdeniz bölgesindeki iller avokado üretim alanlarının önemli bir kısmına sahiptir.
- C) Türkiye'de çok farklı tarım ürünlerini yetiştirilebilecek uygun ekolojik alanların varlığı, çok önemli avantajlar sağlamaktadır
- D) Türkiye'de tropikal meyve ihracatından elde edilen gelirler ithalat giderlerini karşılamaya başlamıştır.
- E) Hem üretiminin zahmetsiz ve masrafsız oluşu hem de kolay pazar bulması açısından talep gören avokado, market rafları ve pazar tezgâhlarında yerini almıştır.

2. Organik tarımda ürünün ekilmesinden tüketiciye ulaştırılmasına kadar yürütülen işlemlerin hiçbirinde tarım ilacı kullanılmamaktadır.

Bu tarım yöntemi hakkında,

- I. Üretimde kimyasal girdi kullanılmaz.
- II. Sağlığa ve çevreye zarar vermemek amaçlanır.
- III. Birim alandan en yüksek miktarda ürün alma temel hedeftir.
- IV. Üretimden tüketime kadar her aşaması kontrollü ve sertifikalıdır.

açıklamalardan hangileri yanlış olur?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) III ve IV

3.

Aynı tür bitkinin iki farklı çeşidinin çaprazlanması sonucu elde edilen tohum melez(hibrit) tohum denilir. Hibrit tohum daha sağlıklı, daha verimli ve daha kaliteli ürün elde etmek için yapılır.

Ekim alanlarının tamamında hibrit tohumlar yerine, standart tohumlar (ata tohumlar) kullanılsaydı; insanlık beslenemez duruma gelirdi. Hibrit tohumların en büyük özelliği, hastalık ve değişen iklim koşullarına karşı dayanıklılıkları ve verim oranları standart tohumlara göre çok fazla olmasıdır. Var olan bu dayanıklılık güçleri ve verimlilik oranlarından dolayı, hibrit tohumlar standart tohumlara göre çok daha fazla ürün alınmasına olanak sağlar. Bunlara ilave olarak yurt içi ve yurt dışı pazarlar, tüketicilerin beklentilerine göre her yıl farklı renklerde, büyüklükte, lezzet ve aromada ürünler talep eder. Değişen bu tüketici talepleri ne yine yeni hibrit tohumlar ile cevap verilmektedir.

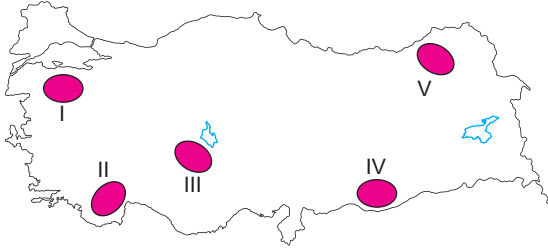
<https://www.hortiturkey.com>

Yukarıda verilen metindeki bilgilerden hareketle hibrit tohumların aşağıda verilen özelliklerden hangisi bakımından tarımsal gelir kaybına neden olduğu söylenebilir?

- A) Hastalıklara ve değişen hava koşullarına karşı bitkilerin daha dayanıklı hale gelmesi
- B) Çiftçilerin birim alandan daha yüksek miktarda ürün alması
- C) Hibrit tohumdan üretilen meyve ve sebzelerin raf ömrü daha uzun, taşınmaları, uzak yerlere götürülmeleri daha kolay olması
- D) Hibrit tohumlardan çıkan hasadın ürünleri daha şekilli, aynı renkte ve boyda olması
- E) Hibrit tohumun ikinci yıl ekilmesinde yani ikinci nesilde, verimde kayıp olması nedeniyle her yıl yeniden satın alınması

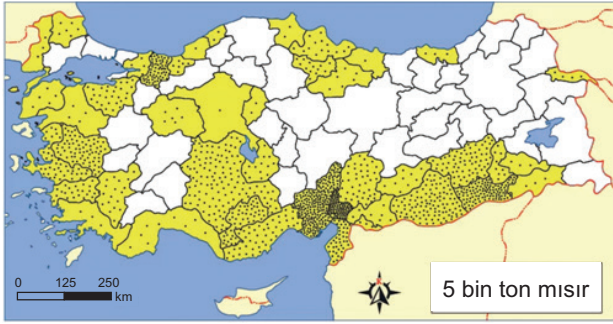
1. Aşağıdaki haritada bazı alanlar numaralandırılarak koyu renkle gösterilmiştir.

Bu alanların hangilerinde yer şekilleri dağlık ve engebeli olduğu için tarla tarımı yaygın değildir?

- A) Yalnız I B) Yalnız IV C) I ve II
D) II ve V E) III ve IV

2.

Yukarıda verilen haritada Türkiye'deki mısır tarımının dağılışı gösterilmiştir.

Bu haritaya göre, Türkiye'de;

- I. Sinop
II. Adana
III. Ankara
IV. Osmaniye

İllerden hangilerinin toplam mısır üretimine katkısı en fazladır?

- A) Yalnız III B) I ve II C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

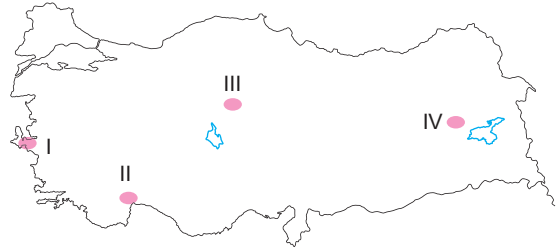
3. Türkiye'deki doğal yetişme koşulları göz önüne alındığında;

- I. pamuk,
II. buğday,
III. çay,
IV. tütün

ürünlerinden hangi ikisinin aynı bölgede yetişmesi daha zordur?

- A) I ve II B) I ve IV C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

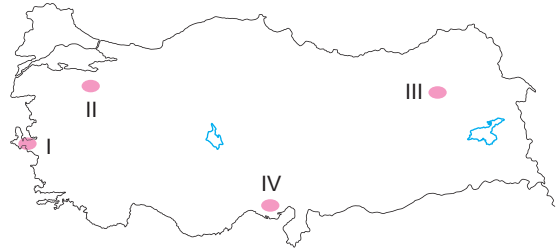
4. Kışları ılık ve yağışlı, yazları sıcak ve kurak geçen yerlerde önemli endüstriyel tarım ürünleri yetişme olanağı bulur.

Yukarıdaki Türkiye haritasında gösterilen alanlardan hangilerinde bu tür tarım ürünleri yaygındır?

- A) Yalnız IV B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) II ve IV

5. İntansif (modern) tarım yöntemde doğal koşullara bağımlılık oldukça düşük olduğundan verim yüksektir.

Yukarıdaki Türkiye haritasında işaretlenen alanlardan hangilerinde bu tarım metodunun yaygın olduğu söylenemez?

- A) Yalnız III B) I ve II C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

6. Son yıllarda ayçiçeği yağı tedariğinde yaşanan sorunlara bağlı olarak Türkiye'nin bazı illerinde yağlık ayçiçeği ekimi, desteklenecek ürünler listesine eklenmiş; Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli kapsamında teşvik edilmiştir.

Söz konusu iller arasında aşağıdakilerden hangisinin yer alması beklenemez?

- A) Aydın B) Sivas C) Konya
D) Kütahya E) Trabzon

TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK FAALİYETLERİ

- > Türkiye'de hayvancılık, tarım sektörü içinde önemli bir yere sahiptir. Hayvancılık temel besin maddelerinin üretiminin yanı sıra bazı bitkisel ve yan ürünlerin değerlendirilmesi, sanayiye ham madde sağlanması ve bu yolla elde edilen mamül maddelerin önemli bir kısmının ihraç edilmesi açısından da önemlidir.
- > Ülkemiz iklim, bitki örtüsü ve yer şekillerindeki çeşitliliğine bağlı olarak; tür ve ırklarına göre hayvan sayısı bakımından zengin bir ülkedir. Ancak, bu hayvanlardan elde edilen et ve süt verimi çok fazla değildir.
- > Bu durumun en önemli nedeni hayvancılıkta geri kalmış yöntemlerin yaygın olmasıdır.
- > Ancak son yıllarda ülkemizde kent nüfusunun hızla artması sonucu, özellikle büyük ve kalabalık kentlere yakın yerlerde modern ahırlar ve besi çiftlikleri kurulmuştur.
- > Böylece hayvan başına düşen süt ve et verimi de giderek artmıştır.
- > Küçükbaş ve büyükbaş hayvancılığın yanı sıra arıcılık, ipek böcekçiliği, kümes hayvancılığı ile balıkçılık ülkemizdeki başlıca hayvancılık türleridir.
- > Türkiye'de hayvancılık geleneksel ve modern hayvancılık olmak üzere iki yöntemle yapılır.
- > Geleneksel hayvancılık yöntemi olan mera hayvancılığında büyük bir kısmı yerli ırklardan oluşan hayvanlar, mera adı verilen otlaklarda beslenir. Bu yüzden üretim doğa koşullarına bağlı olarak yıldan yıla değişir.
- > Örneğin; yağışlı yıllarda ot verimine bağlı olarak hayvansal ürünlerin üretimi artarken kurak geçen yıllarda üretim azalmaktadır.

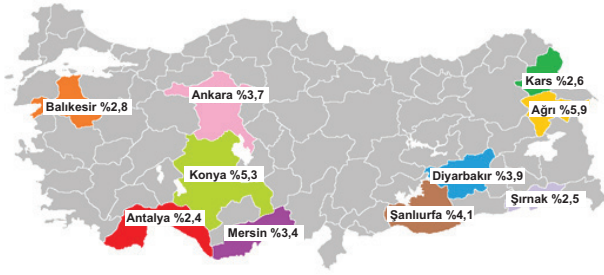
Mera (otlak) hayvancılığında verim düşüktür.

- > Ahırlarda ve genellikle yapay yemlerin kullanılmasıyla yürütülen modern hayvancılık faaliyetine besi hayvancılığı da denir.
- > Bu hayvancılık yönteminde yüksek verim elde edilen hayvan cinsleri ahır adı verilen kapalı ortamlarda verimi artıracak özel yem türleri ile beslenir. Hayvan sağlığına dikkat edilir.

Modern hayvancılıkta verim yüksek olur.

- > TÜİK verilerine göre Türkiye'de 2020 yılında 54,1 milyon baş küçükbaş hayvan varken bunun %78'ini koyun, %22'sini ise keçi varlığı oluşturmaktadır.
- > Küçükbaş hayvan sayısı en fazla olan ilk 5 il sırasıyla Van, Konya, Şanlıurfa, Diyarbakır ve Ankara illeridir. Bu beş il Türkiye küçükbaş hayvan varlığının %22'sini oluşturmaktadır.

Kurak iklim şartlarına bağlı bozkırların yaygın olduğu iç bölgelerimizde daha çok eti ve sütü için koyun yetiştiriciliği yapılır.

- Türkiye'de doğal ortam koşulları ve sosyoekonomik nedenlere bağlı olarak en fazla yetiştirilen hayvan türü koyundur. Karaman, dağlıç, sakız, kıvrıcık, karayaka ve merinos ülkemizde beslenen yerli koyun türlerinin başlıcalarıdır.

Yünü değerli olan merinos koyunu Güney Marmara'da yaygındır.

- Türkiye'de koyundan sonra en çok yetiştirilen küçükbaş hayvan türü **kıl keçisidir**.
- Özellikle dağlık ve engebeli alanlarda yaygın olarak görülen bu hayvan türüne Akdeniz'in dağ sıraları olan Toroslarda daha çok rastlanır.
- Mersin, Antalya ve Siirt kıl keçisi besiciliğinin en fazla olduğu yerlerdir.

Devlet, ormanlara verdiği zarar nedeniyle kıl keçisinin sayısını azaltmaya yönelik bir politika izlemektedir.

- Ekonomik değeri oldukça yüksek olan bir diğer keçi türü de **tiftik keçisidir**. Türkiye'de sınırlı sayıda olan bu keçi türü daha çok İç Anadolu'da yetiştirilir ve Ankara keçisi olarak da bilinir.

Türkiye toplamının yarısından fazlası Ankara'da beslenen tiftik keçisi aynı zamanda başkentin bir sembolüdür.

- Türkiye'de küçükbaş hayvan ithalatı yapılmaz iken, ihracat miktarı ise çok düşük düzeydedir.
- Kırsal göçler, iklim koşulları, çoban sorunu, maliyetlerin yüksek olması, tüketim miktarının istenilen seviyede olmaması, koyun ve keçi ürünlerinin pazarlama sorunu, meraların yetersizliği, hayvan ıslahı ve hastalıkları, düşük verimli ırklar gibi sorunları küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde üretimi daraltan riskler olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Türkiye'nin hemen her bölgesinde büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Türkiye'de sayı olarak koyundan sonra en fazla yetiştirilen hayvan türü sığırdır.
- Yazların serin ve yağışlı geçtiği, çayır bitki örtüsünün yaygın olduğu Kuzeydoğu Anadolu'da mera hayvancılığı şeklinde; nüfusun yoğun olduğu Marmara, Ege, Akdeniz ve İç Anadolu'da ise ahır hayvancılığı şeklinde sığır yetiştiriciliği yapılmaktadır.
- Türkiye'de tüketilen kırmızı etin ve sütün yaklaşık %90'ı büyükbaş hayvanlar tarafından karşılanmaktadır. 2019 yılı büyükbaş hayvan süt üretimi 20,9 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.
- TÜİK verilerine göre Türkiye'de 2019 yılında 17 milyon 872 bin 331 büyükbaş hayvan bulunmakta iken, 2020 yılında büyükbaş hayvan sayısı %1,6 artarak 18 milyon 157 bin 971 başa ulaşmıştır.

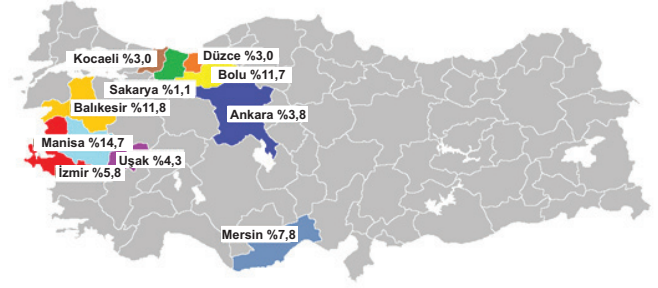
Büyükbaş hayvan sütü üretiminde ilk üç sırayı Konya (1,3 milyon ton), İzmir (1,2 milyon ton), Erzurum (939 bin ton) illeri almaktadır.

- Ülkemizde **kümes hayvancılığı**, yumurta ve beyaz et ihtiyacını karşılamak üzere özellikle büyük kentlerin yakınlarında gelişmiştir.
- En yaygın olarak üretilen kümes hayvanı ise tavuktur. Türkiye'de gerek kırsal kesimde gerekse modern tesislerde üretimi ve tüketimi en fazla olan kanatlı hayvan tavuktur.

Tavuk besiciliği, daha çok büyük tüketim merkezlerine yakın yerlerde gelişmiştir.

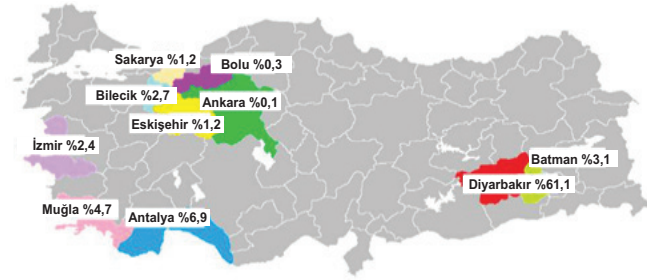
- Et tavuğu sayısı bölgeler bazından incelendiğinde, 2020 yılında Doğu Marmara ve Ege Bölgesi'nin toplamda %61,6 paya sahip olduğu görülmektedir. Doğu Marmara %34,4 ile et tavuğu sayısı bakımından lider konumdayken, Ege Bölgesi %27,2 ve Batı Marmara %14,6 paya sahiptir.

2020 yılında et tavuğu sayısının yarısından fazlası (%57,1) Manisa, Balıkesir, Bolu, Sakarya ve Mersin olmak üzere beş ilde toplanmıştır.

- Türkiye'de 2018 yılında en yüksek seviyesine ulaşan kesilen tavuk sayısı ve tavuk eti üretimi, son 3 yıldır düşüş eğilimi göstermektedir.
- 2020 yılında bir önceki yıla göre %0,1 oranında azalışla 2,1 milyon ton tavuk eti üretimi yapılmıştır.
- Tavuk eti üretimindeki durgunluğun en önemli nedenleri, Türkiye'de 2018 yılından beri yaşanan döviz kurlarındaki dalgalanmalar ve buna bağlı olarak yükselen yem fiyatları olmuştur.
- Döviz kurlarındaki dalgalanmalara bağlı sorunlar devam ederken 2020 yılında COVID-19 salgının yol açtığı ekonomik sorunlar sektörü olumsuz şekilde etkilemektedir. Irak hükümetinin ve Suudi Arabistan'ın uyguladığı yasaklar ile COVID-19 salgınına rağmen 2020 yılı tavuk eti ihracatı bir önceki yılı geride bırakmıştır.
- 2020 yılında tavuk eti üretimi durma noktasına gelirken, tavuk eti ihracatı 476 bin ton ile rekor düzeye ulaşmıştır.
- 2020 yılında üretim talebin altında kalması, tavuk eti fiyatlarının yükselmesine yol açmıştır. Ayrıca döviz kurlarındaki artışın girdi maliyetlerini artırması, tavuk eti fiyatlarının artmasında en önemli nedenlerden biri olmuştur.
- Dut ağacının yaprağı ile beslenen ve bir tür tırtıl olan **ipek böceği** kozasından elde edilen ipek, dokuma sanayisinin önemli bir ham maddesidir.

- Ülkemizde ipek böcekçiliği genellikle yardımcı bir tarım kolu olarak yapılır.
- Lüks tüketim mallarında kullanılan önemli bir tekstil hammadde olan ipek pamuktan yaklaşık 20 kat daha değerli bir üründür.
- Ancak son yıllarda yapay ipek üretiminin artmasına bağlı olarak Türkiye'de ipek böceği yetiştiriciliği azalmıştır.
- Kozabilirlik verilerine göre Türkiye'de yaş kozanın üretim alanları incelendiğinde, yaş koza üretiminin toplamda 63 ile bağlı 662 köyde, 1.965 üretici tarafından yapıldığı görülmektedir. 2020 yılı yaş koza üretimi 2016 yılına kıyasla 13'lük azalma göstererek 90 ton olarak gerçekleşmiştir.
- Söz konusu üretimin %61,1'i Diyarbakır'da gerçekleşmiştir. Diyarbakır'da yaş koza üretimi 55 ton olmuştur.

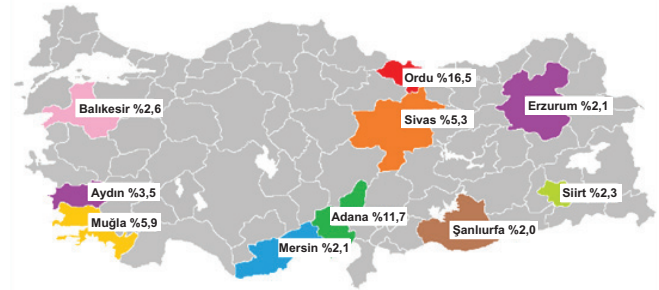
Türkiye ipek üretiminin yarıdan fazlasını Diyarbakır ili karşılamaktadır.

- Eskişehir ve Diyarbakır illerimizde birer adet modern ipek çekim ve büküm tesisi bulunmaktadır. Bu tesislerin yıllık koza işleme kapasitesi tek vardiyada 200 tondur.
- Bölgesel olarak geleneksel metotlarla üretim yapılan Bursa ve Hatay illerinin toplam kuru koza işleme kapasitesi yılda ise 8-10 ton'dur.
- Türkiye'de **arıcılık**, hemen her yörede gerçekleştirilen bir etkinliktir. Farklı iklim tiplerinin görüldüğü Türkiye, zengin ve çeşitlilik gösteren bitki örtüsüne sahiptir.
- Bu durum ülkemizde arıcılığın gelişmesini ve yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bazı illerin kendine has doğal bitki örtüsü, o illerin balını oldukça değerli kılmaktadır.
- Rize'nin Anzer balı, Muğla'nın çam balı ve Hakkâri çiçek balı bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Bitkilerin çiçek açma dönemleri ülkemizin her yöresinde farklı olması göçebe arıcılığın gelişmesine neden olmuştur.

- Türkiye kovan varlığı incelendiğinde, 2019 yılına göre 2020 yılında %0,6 oranında artış yaşanmıştır. 2020 yılında Türkiye kovan sayılarında %11'lik paya sahip olan Muğla 901 bin kovan ile birinci, Ordu 573 bin kovan ile ikinci, Adana ise 482 bin kovan ile üçüncü sırada yer almaktadır.
- Bölgesel bazda bakıldığında ise, kovan sayılarında %20,9'luk pay ile Ege Bölgesi lider konumda, %16,3'lük pay ile Akdeniz Bölgesi ise ikinci sırada bulunmaktadır.
- 2020 yılında Ordu 17 bin ton bal üretimi ile birinci sırada yer alırken, Adana 12,2 bin ton ile ikinci, Muğla ise 6 bin ton ile üçüncü sırada yer almaktadır.
- 2020 yılında bir önceki yıla oranla üretim miktarı Ordu'da %0,9 oranında, Adana'da %9,9 oranında artarken, Muğla'da %58,4 oranında azalmıştır.

Türkiye bal üretiminde Doğu Karadeniz Bölgesi %22,5'luk pay ile birinci sırada yer alırken, %19,2'lik oran ile Akdeniz Bölgesi ise ikinci sırada yer almaktadır.

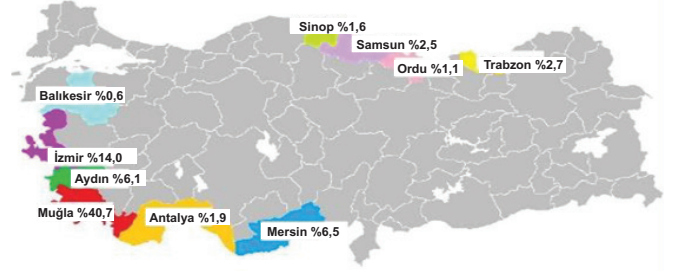
- Türkiye'de bal dış ticareti süzme ve petek bal olarak iki şekilde yapılmaktadır. 2020 yılında bal ihracatının %69,8'lik bölümü süzme bal şeklinde gerçekleşmiştir.

- Üretilen balın büyük bir bölümü yurt içinde tüketildiğinden 2020 yılında toplam bal üretiminin %5,8 gibi düşük bir oranı ihraç edilmiştir. Dünya bal üretiminde ikinci sırada yer alan Türkiye, ihracatta 22. sırada yer almaktadır. Bu durumun temel sebepleri arasında verim düşüklüğüne bağlı olarak artan bal maliyetinin, Türkiye’nin uluslararası piyasada rekabet şansını azaltması gösterilebilir. 2020 yılı bal ihracatı bir önceki yıla oranla %8,4 artarak 6.011 ton olarak gerçekleşmiştir.
- Türkiye’de **balıkçılık** daha çok kıyı balıkçılığı şeklinde yapılmaktadır. Bu balıkçılık türü, kara sularımızda balık avlama etkinliğini ifade etmektedir.
- Türkiye’nin üç tarafı denizlerle çevrili olmasına karşın avlanan ve tüketilen su ürünleri miktarı azdır. Balık bakımından zengin olan okyanus kıyılarına uzak ve bu alandaki teknolojisinin gelişmemiş olmasından dolayı ülkemizde açık deniz balıkçılığı gelişmemiştir.
- Yüksek oranda oksijen içeren serin suları, çok sayıda akarsu-yun taşıdığı bol miktarda plankton Karadeniz’in balık miktarı bakımından zengin olmasını sağlamıştır.
- Bu nedenle ülkemizde avlanan balıkların yaklaşık %80’i Karadeniz’den elde edilir. En fazla avlanan balık türleri ise hamsi, istavrit ve palamuttur.
- Balıkların göç yolları üzerinde bulunan boğazlar ile Marmara ve Ege denizleri Karadeniz’den sonra en fazla balık avlanan yerlerdir. Bu kıyılarda balıklar dışında ahtapot, kalamar, sünger ve istakoz gibi deniz canlıları da avlanmaktadır.

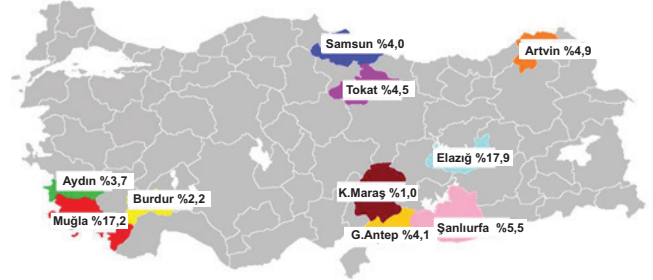

Denizlerde, göllerde, akarsularda ve özel hazırlanmış havuzlarda balık yetiştirme işlemine **kültür balıkçılığı** denir.

- Türkiye’deki deniz, göl ve akarsularda su ürünleri yetiştiricilik ve avcılık olmak üzere iki şekilde elde edilir.

Denizde yetiştiricilik yapılan iller içerisinde Muğla en büyük paya sahiptir.

İç sularda yetiştiricilik yapılan iller içerisinde Elazığ en büyük paya sahiptir.

- Su ürünleri üretiminin %53,6’sını yetiştiricilik ürünleri oluşturmaktadır. Su ürünleri yetiştiriciliği 2020 yılında bir önceki yıla göre %12,9 artış göstererek 421 bin 411 ton olarak gerçekleşmiştir.
- Yetiştiricilik üretiminin %69’u denizlerde (Muğla %43), %31’i iç sularda (Elazığ %18) gerçekleşmiştir. Ülkemizdeki yetiştiricilik üretiminin neredeyse tamamı levrek, çipura ve alabalıktan oluşmaktadır.
- Tarımsal üretim; beslenme için gıda gereksinimini karşılamasının yanı sıra sanayi sektörüne ham madde temini, istihdam oluşturmaya ve ihracata katkı sunması yönünden Türkiye ekonomisinde oldukça önemli bir yere sahiptir.
- Türkiye ‘de en yaygın olan sanayi kolları genelde ham madde olarak tarım ürünleri işleyen sanayi faaliyetleridir.
- Cumhuriyet’in ilk yıllarından bugüne kadar kırsal nüfus oranı sürekli azalmıştır. 1927 yılında ülke nüfusunun yaklaşık %75,8’ini oluşturan kırsal nüfus, 2020 yılında ise toplam nüfus içinde yaklaşık %7’lik bir orana sahip olmuştur.

- > Bununla birlikte tarım sektöründe çalışan nüfus oranı da 1927 yılında %54,8 iken günümüzde %16'ya kadar gerilemiştir (2020 TÜİK). Benzer bir değişim Türkiye'nin dış ticaretinde de yaşanmaktadır. Türkiye'de uzun yıllar tarımsal ürünler ihraç edilirken sanayi malları da ithal edilmiştir. Ancak günümüzde tarım ürünlerinden elde edilen ihracat gelirlerinin toplam ihracat gelirleri içindeki payı azalmıştır.
- > Fakat bütün bu gelişmeler tarımsal faaliyetlerin gerilemesinden değil sanayi ve hizmetler sektöründeki gelişmeden kaynaklanmaktadır.
- > Yani ülkemizde yaygınlaşan modern tarım yöntemlerine bağlı olarak daha az kişi tarımda çalışmakta bununla birlikte daha fazla tarımsal üretim gerçekleşmekte ve daha fazla gelir elde edilmektedir. Buna karşın tarımın ülke ekonomisindeki ve ihracat gelirleri içindeki payı giderek azalmaktadır.
- > Bu durumun başlıca nedeni ise sanayi ve hizmetler sektöründe yaşanan ekonomik gelişmelerdir.

Çıkış Soru 1

Türkiye'de mera hayvancılığı giderek azalırken besi ve ahır hayvancılığı artmaktadır.

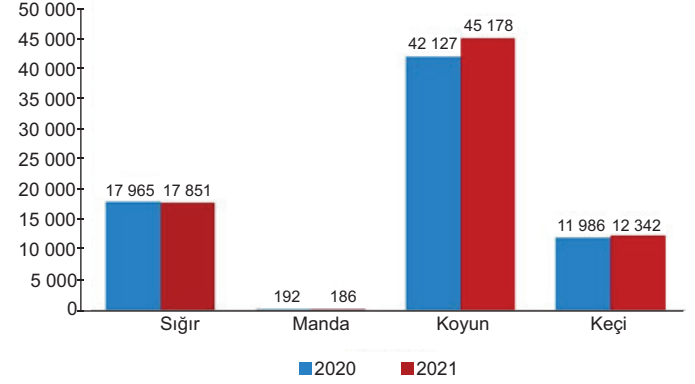
Aşağıdakilerden hangisi bu değişimin nedenlerinden biri değildir?

- A) Besi ve ahır hayvancılığının maliyetinin daha az olması
- B) Besi ve ahır hayvancılığında çevresel etkilerin daha az olması
- C) Mera alanlarının giderek azalması
- D) Besi ve ahır hayvancılığının, yer seçiminde daha esnek olması
- E) Besi ve ahır hayvancılığında verimin daha yüksek olması

2017 LYS

	2020	2021	Değişim (%)
Büyükbaş	18 157 971	18 036 117	-0,7
Sığır	17 965 482	17 850 543	-0,6
Manda	192 489	185 574	-3,6
Küçükbaş	54 112 626	57 519 204	6,3
Koyun	42 126 781	45 177 690	7,2
Keçi	11 985 845	12 341 514	3,0

(Bin baş)

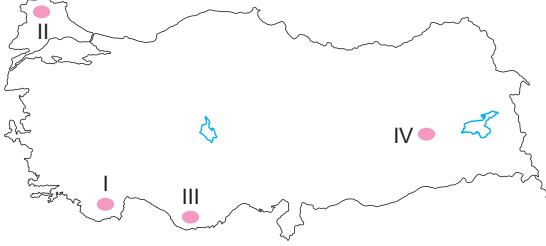
Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayınlanan yukarıdaki Aralık 2021 Hayvansal Üretim İstatistikleri'ne göre,

- Büyükbaş hayvan sayısı bir önceki yıla göre %0,7 azalarak 18 milyon 36 bin baş olmuştur.
- Büyükbaş hayvanlar arasında yer alan sığır sayısı %0,6 azalarak 17 milyon 851 bin baş, manda sayısı %3,6 azalarak 185 bin 574 baş oldu.
- Küçükbaş hayvan sayısı bir önceki yıla göre %6,3 oranında artarak 57 milyon 519 bin baş olmuştur.
- Küçükbaş hayvanlar arasında yer alan koyun sayısı bir önceki yıla göre %7,2 oranında artarak 45 milyon 178 bin baş, keçi sayısı ise yine bir önceki yıla göre %3 oranında artarak 12 milyon 342 bin baş olmuştur

Çıkış Soru Cevapları

1. A

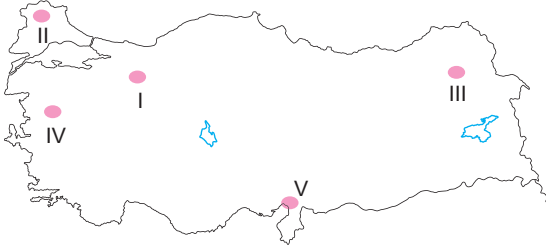
1. Türkiye'de koyundan sonra en çok yetiştirilen küçükbaş hayvan türü olan kıl keçisi, özellikle dağlık ve engebeli alanlarda yaygın olarak görülmektedir.

Buna göre, haritada işaretlenen alanlardan hangisinde kıl keçisi yetiştiriciliğinin yaygın olduğu söylenemez?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

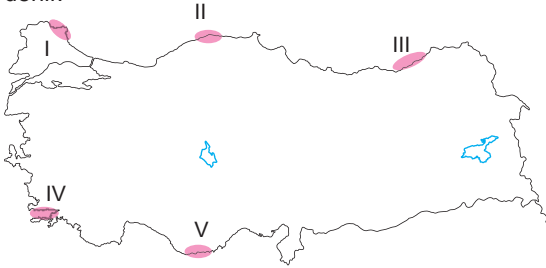
2. Türkiye'de önceleri aile işletmeciliği şeklinde yapılan kümes hayvancılığı, bugün özellikle büyük şehirlerin etrafındaki modern çiftliklerde ticari amaçla yapılmaktadır.

Buna göre yukarıdaki haritada işaretlenen alanlardan hangilerinde modern kümes hayvancılığı tesislerinin yaygın olduğu söylenemez?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

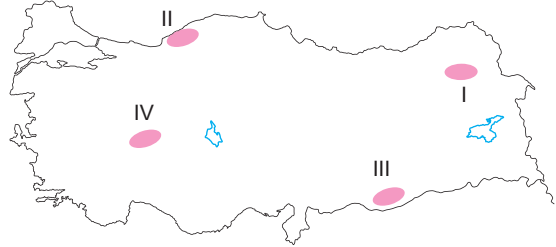
3. Özel olarak düzenlenmiş havuzlarda bilimsel yöntemlerle ve ticari amaçla balık üretme işlemine de kültür balıkçılığı denir.

Bu balıkçılık faaliyeti haritada belirtilen kıyılardan hangisinde daha yaygın olarak yapılır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

4. Türkiye'de doğal ortam koşulları ve sosyoekonomik nedenlere bağlı olarak küçükbaş hayvan sayısı çoktur. Özellikle yarı kurak iklim koşulları ile bozkır bitki örtüsünün varlığı, koyun yetiştiriciliğinin yaygın olarak yapılmasına imkân sağlamaktadır.

Buna göre haritada işaretli alanlardan hangilerinde daha fazla koyun yetiştiriciliği yapılır?

- A) Yalnız I B) I ve II C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

5. Farklı iklim tiplerinin görüldüğü Türkiye, zengin ve çeşitlilik gösteren bitki örtüsüne sahiptir.

Ülkemizin bu özelliği aşağıdaki hayvancılık faaliyetlerinden hangisinin dağılışı üzerinde etkiye sahiptir?

- A) Arıcılık
B) Kümes hayvancılığı
C) Koyun yetiştiriciliği
D) İpek böcekçiliği
E) Sığır yetiştiriciliği

6. Türkiye'de küçükbaş hayvancılıkla;

- I yünlü dokuma,
II ipekli dokuma,
III pamuklu dokuma,
IV halı ve kilim dokumacılığı,

etkinliklerden hangileri arasında güçlü bir ilişki vardır?

- A) Yalnız III B) Yalnız IV C) I ve III
D) I ve IV E) II ve III

7. Hayvansal üretimin daha verimli hâle gelebilmesi için mera hayvancılığından ahır hayvancılığına geçilmelidir.

Bu duruma göre aşağıdakilerden hangisinin hayvancılıkta verim artışı ile ilgili bir çalışma olduğu söylenmez?

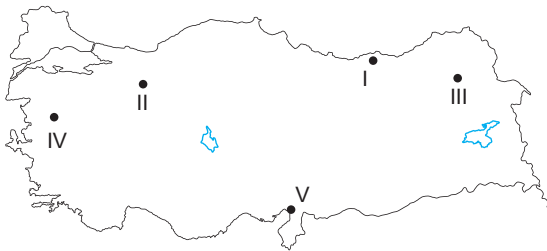
- A) Hayvancılıkla uğraşan kişi sayısının artırılması
- B) Çiftçilere kredi olanakları sağlanarak hayvanların yem ihtiyaçlarının karşılanması
- C) Meralardaki ot kalitesinin iyileştirilmesi yönünde çalışmalar yapılması
- D) Veterinerlik hizmetlerinin artırılarak hayvan hastalıklarıyla mücadelelerin yaygınlaşması
- E) Hayvan soylarının daha verimli olması için melezleştirme gibi çalışmalar yapılması

8. Balık yetiştirme işlemine kültür balıkçılığı denir. Kültür balıkçılığı denizlerde, göllerde, akarsularda ve özel hazırlanmış havuzlarda yapılır.

Ülkemizde bu balıkçılık yöntemi ile üretimi yapılan türler arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

- A) Alabalık
- B) Sazan
- C) Çipura
- D) Levrek
- E) Hamsi

9. Besi hayvancılığında yüksek verim elde edilen hayvan cinsleri beslenir. Bu tür hayvancılıkta verimi artıracak yem türleri kullanılır. Hayvan sağlığına dikkat edilir. Modern ahırlarda gerçekleştirilen bu etkinlikte verim de yüksek olur.

Buna göre haritada işaretlenen alanlardan hangilerinin de besi hayvancılığının yaygın olduğu söylenebilir?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

10. İpek böceği tohumunu üreten tek kuruluş olup, ipek böceği beslemesi yapmak isteyen bütün üreticilere ipek böceği tohumlarını hayvancılık desteklemesi kapsamında ücretsiz olarak vermektedir. Türkiye'de üreticilerce bu kuruluşa teslim edilen ürüne kilogram başına Tarım ve Orman Bakanlığının Hayvancılık Desteklemeleri kapsamında destekleme ödemesi yapılmaktadır. Her yıl kilogram başına belirlendiği fiyattan ürün alımı yapan bu kuruluş tarafından Türkiye'de ipek böcekçiliğinin yaygınlaştırması çalışmaları kapsamında, ipek böceğinin tek besin kaynağı olan dut kapasitesinin artırılması için üreticilere ücretsiz olarak dut fidanı ve çöğürü dağıtımı yapılmaktadır. Bu kapsamda son on yılda yaklaşık 500.000 fidan dağıtımı yapılmıştır.

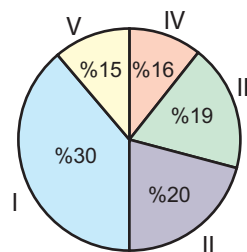
Yukarıda verilen metinde Türkiye'de tarım ve hayvancılığı destekleyen aşağıdaki kuruluşlardan hangisi tanıtılmıştır?

- A) Antbirlik
- B) Tariş
- C) Çukobirlik
- D) Fiskobirlik
- E) Kozabirlik

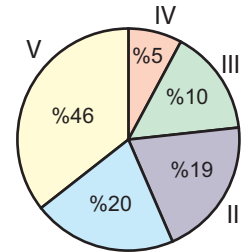
11. Türkiye'nin yerli türleri ile mera hayvancılığı şeklinde koyun yetiştiriciliğinin yaygın olarak yapıldığı bir yöre için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Ormanlar geniş yer kaplar.
- B) Ulaşım koşulları elverişsizdir.
- C) Bozkırlar yaygın olarak görülür.
- D) Sanayi gelişmiştir.
- E) Nüfus yoğunluğu fazladır.

12. Aşağıdaki grafiklerde beş farklı yörenin aynı bölge içindeki toplam sağılan hayvan ve süt üretimindeki payları oransal olarak verilmiştir.

Sağılan hayvan

süt üretimi

Buna göre, kaç numaralı yörede süt verimi en fazladır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

1. 2020 yılında üretimin yüksek olduğu aylarda (Mart-Nisan) COVID-19 salgınıyla karşı karşıya kalan Türkiye’de, otel ve restoranların kapatılması gibi önlemler, tavuk eti stoklarının artmasına yol açmıştır. Ayrıca Türkiye’de 2020’deki döviz kurlarında meydana gelen artış ve yüksek yem fiyatları üretimin yavaşlamasına neden olmuştur. Üretimdeki durgunluğun aksine Türkiye’nin tavuk eti ihracatı 2020 yılında en yüksek seviyeye ulaşmıştır. 2020 yılı sonunda Suudi Arabistan ve Irak ile yaşanan ihracat sıkıntıları, yeni pazar bulmada yaşanan zorluklar ve COVID-19 salgını gibi olumsuz faktörlere rağmen Türkiye, 2020 yılını rekor tavuk eti ihracatı ile sonlandırmıştır. Türkiye’de tavuk eti talebindeki hızlı artışa rağmen 2021 yılında tavuk eti üretiminin sektör beklentilerinin altında, sadece %5 oranında artması beklenmektedir.

Yukarıda verilen metinden hareketle aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) 2020 yılında COVID-19 ile ilgili ekonomik zorluklar, kısıtlamalar, lojistik sıkıntılar ve kilitlenmeler tavuk üretiminde gerilemeye yol açmıştır.
- B) Talep ve döviz kurundaki yükselişin sonraki yıllarda tavuk eti fiyatlarını artıracığı tahmin edilmektedir.
- C) 2020 yılında Türkiye’de tavuk eti üretim maliyetinin yükselmesinde yem gideri önemli bir yer tutmaktadır.
- D) 2020 yılında COVID-19 kısıtlamaları nedeniyle yemek servisi hizmeti veren mekanların kapalı olması, kişi başı tüketimdeki düşüşün sebeplerinden biri olduğu söylenebilir.
- E) Türkiye tavuk eti tüketim miktarı gelişmiş ülkelere göre daha düşük olmasına rağmen, dünya ortalamasının üstündedir.

2. Rize’nin İkizdere ilçesi Ballıköy Anzer Yaylası’nda üretilen bir şifa kaynağı olan Anzer balı, yapılan başvuru sonucunda 2021 yılı Şubat ayında coğrafi işaret almaya uygun görüldü. Coğrafi işaretine kavuşan Anzer balı hem yurt içinden hem de yurt dışından oldukça talep görüyor. Hatta kullanmak isteyenler bir sezon önceden az miktarda üretilen bu mucizeye sahip olmak için sıraya girmekteler. Anzer balı faydaları ve üretiminin sınırlı olduğu düşünüldüğünde oldukça kıymetli ve özel bir baldır. Anzer balının içerisinde bulunan fenolik bileşenler oldukça güçlü antioksidan özelliği taşır. Bu sayede bağışıklık sisteminin güçlenmesinde önemli rol oynar. İyi bir antioksidan olan Anzer balı aynı zamanda kanın temizlenmesini sağlar.

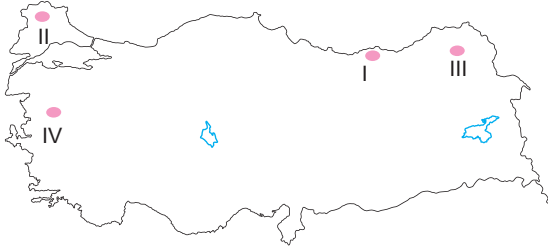
(<https://www.haberler.com/> 2021)

Anzer balının, yukarıdaki haber metninde geçen özellikleri kazanmasında aşağıdaki unsurlardan hangisinin etkili olduğu söylenemez?

- A) Tarımsal kimyasallardan uzak tamamen doğal bir ortamda üretilmesi
- B) Bölgenin endemik bitkiler bakımından dünyanın sayılı zengin bölgelerinden biri olması
- C) Anzer Yaylası’nın çok zengin kır çiçek flora örtüsüne sahip olması
- D) Üretimin organik statüde bulunan arı kovanları ile gerçekleştirilmesi
- E) Arıların yüksek verim amaçlı genleri ıslah edilmiş türlerden oluşması

3. Halk arasında köy yumurtası üretimi olarak bilinen gezen tavuk yetiştiriciliği ya da diğer adıyla salma tavukçuluk, tavukların özgürce dolaşarak güneş sayesinde her türlü mineral ve gıdaları alması olarak bilinen bir tarımsal faaliyettir. Doğal tavuk yumurtası üretimi sağlayan bu iş kolu hem organik yumurta üretimi sağlaması hem de yüksek gelir getirmesi nedeniyle son yıllarda popülerleşmiştir. Şehirleşmenin yaygınlaştığı günümüzde, organik ürünlere olan ihtiyacın artması, salma tavukçuluğa olan ilginin de artmasına neden olmuştur. Gezen tavuk yetiştiriciliği tavuk sayısına göre kümes yapımı ve geniş bir arazi temin edilmesi ile başlar. Zaten bu tavuk üretiminin temel mantığı da tavukların dışarıda daha çok zaman geçirmesi ve doğal yöntemlerle büyümesidir. Gezen tavuk yetiştiriciliği öncelikle arazi seçimi ile başlar. Tavukların arazide özgürce zaman geçirmesi ve güneş ışınlarından gerekli vitamin ve mineralleri alması gereklidir. Bu nedenle geniş bir arazi edinmek ve güneşli gün sayısının fazla olması temel şarttır. Bu sayede tavuklar gün boyu açık havada rahatlıkla gezer ve yumurta kalitesi de daha yüksek olur. Arazi seçiminin ardından, aynı zamanda doğru bir pazarlama tekniği geliştirmek de gezen tavukçulukta başarılı olmanın temel sırrıdır. Tüketime bağlı olarak pazar imkanının olduğu büyük ve kalabalık şehirler dikkate alınmalıdır. Böylece daha çok sayıda gezen tavuk yumurtası alan firmalarla anlaşma yaparak daha çok alıcıya ulaşmak mümkün olur. Organik yumurtaya olan talebin yüksek olması nedeniyle özellikle büyükşehirlerde bulunan firmalar şehrin yakınında köy yumurtası satışı yapan işletmelere başvururlar.

Yukarıdaki metinde yapılan doğal ve beşerî faktörler ile ilgili açıklamalar dikkate alınrsa; gezen tavuk yetiştiriciliği yaparak yüksek gelir elde etmek isteyen bir girişimcinin haritada belirtilen alanlardan hangilerine yatırım yapmaması gerekir?

- A) Yalnız I B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

4.

Tarım ürünü	Yeterlilik oranı (%)
İncir	603,9
Fındık	587,8
Kayısı	483,7
Turunçgiller	163,6
Üzüm	141
Elma	123,9
Kuru soğan	102,1
Patates	100,8
Kırmızı mercimek	81,6

Yukarıdaki tabloda Türkiye’de yetiştirilen bazı tarım ürünlerinin yeterlilik oranları gösterilmiştir (2020 tük).

Bu tablodaki verilere göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabılır?

- A) Ülkemizin dış satımında en fazla gelir incirden elde edilmektedir.
B) Kırmızı mercimek tarımının Türkiye millî geliri içindeki payı daha azdır.
C) Bu ürünlerden önemli bir kısmının yerli üretimi, tüketimlerini karşılayabilmektedir.
D) Türkiye’de özellikle fabrikalarda herhangi bir işleme tabi tutulmayan tarım ürünleri üretilir.
E) Kayısı hem üretim miktarı hem de elde gelir bakımından turunçgillerden önde gelir.

5.

Tarımın Türkiye ekonomisindeki önemi, nispi olarak azalmış olmakla birlikte, yurt içi gıda gereksiniminin karşılanması, sanayi sektörüne girdi temini, ihracat ve istihdam olanakları açısından hâlâ büyük önem taşımaktadır.

Bu durum ile ilgili olarak aşağıdaki açıklamalardan hangisi yanlış olur?

- A) Tarımda sermaye birikiminin ve teknoloji kullanımının artışıyla tarımın istihdamdaki payı yükselmiştir.
B) Sektörün ülkenin genel ekonomik ve sosyal koşullarına karşı duyarlılığı, sektörel büyüme hızında yıllar itibarıyla dalgalanmalara neden olmuştur.
C) Tüketim alışkanlıklarının değişmesi, eğitim ve gelir artışında gözlenen farklılıklar, tarım ürünleri ithalatında artışlara neden olmuştur.
D) Türkiye’de tarım sektörünün gayri safi millî hasıla içindeki payının giderek azalması, sanayileşmeye ve hizmet sektöründe gelişmeye daha çok önem verilmesinin bir sonucudur.
E) Türkiye, Avrupa Birliği ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere birçok ülkeye fındık, kuru incir, çekirdeksiz kuru üzüm, Antep fıstığı, kuru kayısı, tütün, zeytinyağı, pamuk, baklagil, yaş meyve-sebze ihracatı yapmaktadır.

This image shows a full page of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a template for handwriting practice. There are no margins, text, or other markings on the page.